

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dagmar Šindlerová

**Využití nářečí na Moravě a ve Slezsku při překonávání
komunikačních bariér na 1. st. ZŠ a ZŠS**

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce:

Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME)

2013 - 2015

DIPLOMA THESIS

Dagmar Šindlerová

Title

**The Usage of Dialects in Moravia and Silesia in Over coming
the Language Communication Barriersin Lower Primary
Schools and Lower Primary Special Schools**

Prague 2015

Diploma Thesis Work Supervisor:

Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 6. března 2015

Dagmar Šindlerová

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé práce Prof. PhDr. Karlu Kamišovi, CSc. za ochotu a trpělivost, kterou projevoval při vedení mé práce a rovněž za cenné připomínky a rady, jimž přispěl k jejímu vypracování.

Anotace

Diplomová práce se zabývá aktuálním stavem nářečí mluvy žáků 1. stupně ZŠ a ZŠS v lokalitě Moravy a Slezska. Na začátku se snaží vymezit pojem národní jazyk, definovat jeho charakter a rozebrat jeho útvary. Zabývá se i dialektologií jako vědou, dialekty jazyka českého a nářečními skupinami. Dále práce charakterizuje zkoumané oblasti. Poté rozebírá individuální slovní zásobu žáků nářečního charakteru. Poslední teoretická kapitola je zaměřená na překonávání komunikačních bariér řeči žáků mladšího školního věku, hlavně na kvalitu řečového projevu a biolingvistickou komunikační bariéru. Stěžejní je praktická část, ve které je nejprve popsáno prostředí zkoumaných žáků základních škol. Další kapitola je zaměřená na rozbor nahraného zvukového materiálu, který byl pořízen na Základní škole se speciální a praktickou třídou v Odrách. Jsou zde zachyceny jednotlivé fáze výzkumu, které analyzují vztah spisovného jazyka českého vzhledem k nespisovné nářeční mluvě žáků na 1. stupni ZŠ a ZŠS. V poslední kapitole je podána odpověď, do jaké míry lze zakládat školní vyučování na 1. stupni ZŠ a ZŠS na nářečí v současnosti.

Klíčová slova

Dialekt, dialektologie, komunikační bariéry nářečí, národní jazyk, nářeční skupiny, slovní zásoba, slovo, spisovný jazyk, školní vyučování.

Annotation

This diploma thesis deals with the current dialect usage of the Silesian and Moravian lower primary school and primary special school pupils. First, the term national language is defined and its character and structures are analysed. It also discusses dialectology as a science, dialects of Czech language and dialect groups. Next, it characterises the examined fields. After that it examines the individual dialect vocabulary. The last theoretical chapter focuses on overcoming the communication language barriers of the early childhood education pupils, especially on the quality of their speech and the bilingual communication barrier. The crucial part is the practical one, which at first describes the environment of the primary school pupils who are examined. Second, the audio recording from the primary special school with special and practical classes in Odry is analysed. The individual stages of the research, which analyse the relationship between the standard language and non-standard dialect of lower primary school and lower primary special school pupils are described. The last chapter concludes if and to what extent can currently be the lower primary school and primary special school education based on dialects.

Key words

Dialect, dialectology, dialect language barriers, native language, dialect groups, vocabulary, word, standard language, school education

OBSAH

OBSAH	7
ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Národní jazyk a jeho útvary	11
1.1 Národní jazyk.....	11
1.2 Charakteristika českého jazyka.....	11
1.3 Útvary národního jazyka.....	13
1.3.1 Spisovný jazyk.....	13
1.3.2 Interdialekt	14
1.3.2 Obecná čeština	15
1.3.3 Poloutvary	15
2 Dialektologie	19
2.1 Dialektologie jako věda	19
2.2 Dialekty jazyka českého	19
2.3 Nářeční skupiny	20
2.3.1 Česká nářečí v užším smyslu	22
2.3.3 Středomoravská nářečí.....	22
2.3.3 Východomoravská nářečí	23
2.3.4 Slezská nářečí	24
3 Charakteristika zkoumané oblasti	26
3.1 Oderské vrchy	26
3.2 Městys Spálov	29
3.3 Obec Odry.....	29
4 Individuální slovní zásoba žáků nářečního charakteru	30
4.1 Slovní zásoba	30
4.1.1 Slovo	31
4.1.2 Vrstvy slovní zásoby.....	31
5 Překonávání komunikačních bariér na 1. stupni ZŠ a ZŠS	32
5.1 Řečová a jazyková komunikace.....	32
5.2 Kvalita řečového projevu.....	32
5.3 Biolingvistické komunikační bariéry.....	33
PRAKTICKÁ ČÁST	34
6 Metody výzkumu	34
6.1 Kvalitativně orientovaný výzkum.....	34
6.2 Kvantitativně orientovaný výzkum.....	34
6.2.1 Fáze výzkumu	34
7 Vlastní výzkum	37
7.1 Cíl výzkumu.....	37
7.2 Hypotézy	37
8 Prostředí zkoumaných žáků základních škol	38

8.1	Charakteristika místa šetření.....	38
8.1.1	Základní škola Odry.....	38
8.1.2	Základní škola Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava	39
8.1.3	Základní škola Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín.....	40
9	Analýza získaného materiálu	41
9.1	Základní údaje o respondentech kvalitativního výzkumu	41
9.2	Rozbor nahrávky s učitelkami českého jazyka na 1. stupni ZŠ a ZŠS	41
	Učitelkám byly položeny tyto otázky:	41
9.3	Rozbor vstupní nahrávky žáků 1. B.....	43
9.3.1	Shrnutí.....	43
9.4	Základní údaje o respondentech kvantitativního výzkumu	44
9.5	Popis zpracování výzkumného materiálu	45
9.6	Rozbor poznatků zachycených výzkumem.....	46
9.6.1	Analýza: Žáci Základní školy Odry, Pohořská 8, okres Nový Jičín.....	46
9.6.2	Analýza: Žáci ZŠ Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava.....	68
9.6.3	Analýza: Žáci ZŠ Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín	73
9.6.4	Analýza otázky č. 10 v dotazníku	79
9.7	Shrnutí rozboru poznatků zachycených výzkumem	82
9.8	Shrnutí výzkumu	83
	ZÁVĚR	84
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK	89
	SEZNAM PŘÍLOH.....	89
	PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Téma diplomové práce je Využití nářečí na Moravě a ve Slezsku při překonávání komunikačních bariér na 1. stupni základní školy a základní školy speciální. Jedním z důvodů proč jsem si dané téma vybrala, bylo, že z dané oblasti pocházím a zajímám se o místní mluvu. Tradiční nářečí se vlivem různých kulturně politických a sociálních podmínek rozkládají. Zajímalo mě, jaký je aktuální stav nářečí mluvy žáků na 1. stupni základní školy a základní školy speciální. Zda u této mladší generace přežívají prvky tradičního dialektu a do jaké míry se mladá generace oprošťuje od nářečních rysů. Důležité bude zjištění, do jaké míry lze školní vyučování zakládat na nářečí v současnosti.

Diplomová práce bude rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. Teoretická část bude zahrnovat pět kapitol. První kapitola se bude věnovat národnímu jazyku a jeho útvarům.

Druhá kapitola bude nejrozsáhlejší z teoretické části a bude pojednávat o dialektologii. Její součástí se stane pohled na obsáhlou problematiku definování dialektologie. Dále bude pojednáno o dialektech jazyka českého. V podkapitole dialektologie bude objasněno členění nářečních skupin, na které se zaměříme v užším smyslu.

Ve třetí kapitole budeme blíže charakterizovat zkoumanou oblast, která se bude ze širšího pohledu dělit na lokalitu Oderské vrchy. Tato lokalita bude blíže představena prostřednictvím odborného článku, který vyšel ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín. Dále bude v této podkapitole charakterizován Městys Spálov a obec Odry.

V předposlední kapitole budeme rozebírat individuální slovní zásobu žáků nářečního charakteru. Definujeme slovní zásobu, slovo a vrstvy slovní zásoby.

V poslední teoretické kapitole se budeme zabývat překonáváním komunikačních bariér na 1. stupni základní školy a základní školy speciální. Bude definována řečová a jazyková komunikace. Seznámíme se s pojmem biolingvistické komunikační bariéry.

Šestou kapitolou začíná praktická část práce. Bude v ní popsán kvalitativní a kvantitativní výzkum, který rozdělíme do tří fází. V kvalitativním výzkumu budou nahrávány rozhovory s učitelkami českého jazyka na 1. stupni základní školy a základní školy speciální a dále se žáky první třídy.

V sedmé kapitole praktické části budeme seznámeni s vlastním výzkumem. Jeho podkapitolou bude cíl výzkumu a stanovené hypotézy, které vznikly na základě kvalitativního výzkumu.

V osmé kapitole budeme seznámeni s prostředím zkoumaných žáků na Základní škole v Odrách, kde bude probíhat hlavní podrobný výzkum. Pro porovnání nářečí ve zkoumané lokalitě, bude představeno prostředí ze Základní školy ve Vítkově a ve Valašském Meziříčí, kde provedeme výzkum prostřednictvím dotazníku.

V poslední kapitole bude rozebrána analýza získaného materiálu z kvalitativního výzkumu, a to rozbořem nahrávek hovorů s učitelkami a žáky prvního stupně v dané lokalitě. Předpokladem kvalitativního výzkumu je, že nám vznikne hypotéza, kterou analyzujeme vyhodnocením jednotlivých dotazníků. V závěru analýzy diplomové práce by nám měla být podána odpověď na to, jak se promítá nářečí současných žáků na základní škole do vyučování na české škole.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Národní jazyk a jeho útvary

1.1 Národní jazyk

Národní jazyk je důkazem národní identifikace člověka, nicméně během historického vývoje došlo k tomu, že se přehledný vztah, kdy jeden národ byl charakterizován jedním jazykem, zkomplikoval, neboť některé národy již mají více národních jazyků a naopak více národů může mít pouze jeden národní jazyk. Chloupek ve své knize *Stylistika češtiny* tvrdí, že národní jazyk je „*soubor integrovaných výrazových prostředků, vymezený územně, uvnitř diferencovaný funkčně a teritoriálně, stratifikovaný sociálně*“.¹

V národním jazyce najdeme všechny podoby jazyka, jimiž jeho uživatelé nejen mluví, ale i píšou – jde tedy o strukturní i nestrukturní útvary jazyka. Již z názvu strukturní vyplývá, že tyto útvary mají kompletní strukturu ve všech jazykových plánech (tzn. fonetickém a fonologickém, morfologickém, syntaktickém, lexikálním). Naopak nestrukturní útvary jsou typické svým lexikem a frazeologickými prostředky, nicméně jim chybí struktura v ostatních jazykových rovinách.

1.2 Charakteristika českého jazyka

Národním jazykem Čechů, Moravanů a Slezanů je český jazyk, ten se neustále vyvíjí, jelikož vývoj jazyka je nezastavitelný. Čechová² češtinu zařazuje do indoevropské rodiny jazyků, kterou dále dělíme podle území – evropské (germánské, románské, keltské, slovanské, baltské, řečtinu a albánštinu) a asijské (indické, iránské, arménštinu), přičemž český jazyk řadíme k západoslovanským jazykům. Naopak u Hrbáčka³ najdeme rozlišení češtiny podle období, ve kterém se používala, následovně:

¹ CHLOUPEK, J. *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1990, s. 46.

² ČECHOVÁ, M. *Čeština-Řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha: ISV, 2000. 407s. ISBN: 80-85866-57-9.

³ HRBÁČEK, J. *Úvod do studia českého jazyka*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 164s. str. 33-34

1. Čeština stará (do 15. století včetně)

- a) doba, z níž je málo jazykových dokladů, do konce 13. století
- b) čeština 14. století, kdy čeština dospívá k svému prvnímu vývojovému vrcholu
- c) období husitské

2. Čeština středního období (16. -18. století do začátku národního obrození)

- a) období rozvoje, zhruba do bitvy na Bílé hoře, tzv. humanistická čeština
- b) období pobělohorské

3. Čeština nová (od obrození)

- a) obrozenecké období (do poloviny 19. století)
- b) období ustalování nové češtiny (do roku 1918)
- c) období vývoje češtiny v samostatném státě
- d) čeština současná

Český jazyk patří k flexivním jazykům – můžeme jej tedy ohýbat, skloňovat, stupňovat i časovat. Čechová zmiňuje, že čeština není pouze flexivním jazykem, ale obsahuje i znaky jiných typů jazyka, a to jazyků:

1. Izolačního typu – pády vyjadřujeme pomocí předložek.
2. Aglutinačního typu – každá mluvnická kategorie má svoji zvláštní koncovku.
3. Polysyntetického typu – velké množství kompozit.
4. Vnitroflexivního typu – jen málokdy se obměňují samohlásky uvnitř kmene.

Mezi další charakteristické znaky češtiny patří bohatá slovní zásoba, střední rychlost mluvy, přízvuk na první slabice a fonologický pravopis.

S jazykem neodmyslitelně souvisí i řeč, která je jedním z druhů realizace jazyka.

1.3 Útvary národního jazyka

Stratifikací národního jazyka se zabývá mnoho lingvistů již několik desítek let. Podle Marie Krčmové⁴ můžeme při stratifikaci vycházet ze tří různých hledisek. První hledisko je založené na celistvé jazykové struktuře (útvary je rozvinut ve všech jazykových rovinách), druhé hledisko je sociolingvistické (základem je rozdělení na celonárodní a na ty, které používá ve své mluvě jen určitá skupina obyvatel), posledním hlediskem je rozlišení na základě způsobu realizace (psané, mluvené a jejich kombinace).

My jsme si pro naši práci vybrali první zmíněné hledisko tj. celistvost jazykové struktury. Díky tomu můžeme český jazyk dělit na útvary strukturální (spisovná čeština, dialekty⁵ a interdialekty) a útvary nestrukturální (někdy se používá i označení poloútvary). Do nestrukturálních útvarů řadíme sociolekty (profesní mluva, zájmové slangy a argot). I když jsou jazykové variety samostatné, jejich rozhraní nikdy nebylo a nebude ostré a je založeno na určitém zobecnění. Všechny útvary se spolu prolínají a navzájem se ovlivňují. A ani samotní mluvčí nepoužívají ve své komunikaci pouze jeden útvar.

1.3.1 Spisovný jazyk

Spisovný jazyk plní funkci národně reprezentativní. V Encyklopedickém slovníku češtiny najdeme tuto definici: „Systém jazykových prostředků, které jsou celonárodně užívány především v psané formě a ve veřejných a oficiálních mluvených projevech. Spisovná čeština plní funkci integrační a národně reprezentativní.“⁶ Na rozdíl od ostatních útvarů národního jazyka má svoji kodifikaci, kterou můžeme nalézt v mluvnicích, výkladových slovnících, pravidlem pravopisu a výslovnosti. Základní kodifikační příručkou jsou Pravidla českého pravopisu z roku 1993, byla zpracována Ústavem pro jazyk český Akademií věd České republiky. Slovní zásobu najdeme ve čtyřsvazkovém Slovníku spisovného jazyka českého a Slovníku spisovného jazyka českého pro školu a veřejnost. Změna kodifikace nastává ve skocích a uvedené

⁴ KRČMOVÁ, M. *Stratifikace současné češtiny*, s. 1. [online]. 2005 [cit. 2. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/lingvistika/art/krcmova/krc-012.pdf>.

⁵ Viz následující kapitola.

⁶ *Encyklopedický slovník češtiny*. Editoři: KARLÍK, P. NEKULA, M. a PLESKALOVÁ, J. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 90.

příručky nemohou reagovat aktuálně na všechny změny, proto nemohu nezmínit i Internetovou jazykovou příručku, která je dle mého názoru nejaktuálnější. Nicméně český jazyk je velmi heterogenní a je hodně variabilní. „Jádrem jsou prostředky stylově neutrální (např. okno, číst, když, před), vhodné pro jakýkoli typ textu. Prostředky knižní nacházíme v některých textech uměleckých, odborných, popř. v oficiálních, respektive slavnostních projevech veřejných (např. odušil, kráčet, svár, hlubina, leč, -li), prostředky hovorové zejména v mluvené podobě spisovné češtiny (např. můžou, bez třech, státnice), prostředky expresivní v projevech citově příznakových (např. miminko, šuškat, debakl).“⁷

Součástí spisovného jazyka je i hovorová⁸ čeština, kterou bychom mohli nazvat jako tzv. podúťvar. Hovorová čeština slouží především k běžnému dennímu hovoru, jde tedy o mluvenou formu spisovné češtiny, která neobsahuje žádné knižní prvky. Zároveň jde o tzv. mezistupeň, díky kterému pronikají do českého jazyka slova, která nejsou úplně spisovná. Se spisovnou češtinou se můžeme setkat v oficiální vědecké komunikaci, ve školách, na úřadech apod.

1.3.2 Interdialekt

Interdialekty (nadrážecní) stojí někdy na půli cesty mezi dialekty a spisovným jazykem. V nadrážecních najdeme jen elementy, jež jsou společné větším oblastem. Pavlína Kuldánová vymezuje čtyři základní interdialekty: „*obecná čeština, obecná hanáctina, obecná moravská slovenština, obecná laština (slezština)*. „*Nejrozšířenější z nich je obecná čeština, vycházející ze středočeského nářečí obsahující hláskoslovné a tvaroslovné prvky společné všem českým dialektům (bez jejich výrazně odlišných nářečních rysů); její nejvyhraněnější podobou je tzv. „pražština“*“.⁹ My se blíže budeme věnovat pouze obecné češtině, jelikož prostřednictvím médií proniká i na Moravu a žáci ji ve své komunikaci používají.

⁷ *Encyklopedický slovník češtiny*. Editoři: KARLÍK, P. NEKULA, M. a PLESKALOVÁ, J. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 91.

⁸ Tento pojem zavedl Bohuslav Havránek.

⁹ Útvary českého národního jazyka. KULDANOVÁ, P. *Ostravská univerzita v Ostravě* [online]. 2003 [cit. 2013-09]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm>

1.3.2 Obecná čeština

Obecnou češtinu řadíme mezi nespisovné útvary národního jazyka. Nejužívanějším prvkem je koncovka -ej, která je diftongem za původní -í/ý v prvním pádě jednotného čísla přídavných jmen mužského rodu. V Čechách je naprosto bezprostřední odsouzení hovorové češtiny češtinou obecnou. Obyvatelé Moravy ovšem příznivci obecné češtiny nejsou a je zde považována spíše za nežádoucí a nevhodnou. Obecná čeština je v dnešním světě používána už nejenom jako mluva soukromá, ale i jako nesoukromá v médiích, která jí umožňují proniknout do celonárodní normy spisovného jazyka.

1.3.3 Poloutvary

Mezi poloutvary národního jazyka řadíme profesní mluvu, slang a argot. Nestrukturní útvary se projevují hlavně v lexikální a frazeologické rovině, naopak nemají rozvinuté ostatní jazykové roviny. Někdy bývají označovány jako sociolekty, jelikož jsou spojeny s určitými společenskými skupinami. Mezi profesní mluvou a slangem je jen velmi tenká hranice. Marie Čechová poukazuje na dvě hlediska, kterými se můžeme při posuzování slangu a profesionalismů řídit. Profesní mluva je podle ní typická jen pro pracovní prostředí, zatímco slang je spjatý se zájmovou činností. Nicméně tvrdí i to, že v odlišných pracovních prostředích můžeme hovořit o slangu. A dále dodává: „*Profesionalismy se pojmenovací motivací (,vážnou‘) odlišují od slangu, některé pronikají do spisovného jazyka a zásobují terminologii oborů. Vedle publicistiky proniká profesní mluva jako druhý klín do obecného úzu, její existencí se obchází otázka ryzí spisovnosti jako prvku omezujícího do jisté míry úzus.*“¹⁰ Společné dvěma výše zmíněným varietám je komunikační hledisko, oba útvary plní několik jazykových funkcí:

- a) používání zkratkového vyjadřování (jde o úsporu času a univerbizaci),
- b) hraní s jazykem, aktualizace vyjadřování a tvořivá práce s jazykem (spíše ji najdeme u slangu),
- c) posilování dobrých vztahů na pracovišti nebo v zájmových skupinách.

¹⁰ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 54.

Mluva profesní

Mluva Profesní je tedy typická pro určitá pracovní prostředí. Ve své komunikaci je používají hlavně zaměstnanci při výkonu své práce. Pro určité pracovní prostředí se stává automatickou a někdy až stereotypní. Přestavuje nespisovné varianty odborných termínů, jejichž úkolem je úspora vyjadřování a jednoznačnost. Velmi často se uchyluje univerbizaci. V žádném případě mluvčím nejde o spisovnost jednotlivých výrazů, naopak se snaží o časovou úsporu. Problémem se může zdát být nesrozumitelnost profesionalismů mimo určité pracovní prostředí. Nicméně ve vývoji jazyka může dojít i k tomu, že se některé výrazy postupem času stávají hovorové a rozumí jim většina mluvčích. Každý člověk může být znalcem několika typů profesních mluv a jejich volba závisí pouze na situaci, ve které daný člověk momentálně je.

Slang

Slang je jazykem zájmových skupin. Pro slang není důležitá úspora času jako u profesní mluvy, ale jeho funkcí je spíše jazyková hra a tvůrčí práce s jazykem. Skupiny se snaží si zpestřit svoji běžnou mluvu a tvořit nová slangová pojmenování. Využívají se i zvukové prostředky jako je např. tempo, dynamika, intonace. Stejně jako u profesní mluvy se zde můžeme sekat s nesrozumitelností pro větší skupiny obyvatel, opět některá slova mohou být srozumitelná pouze pro určité prostředí. Pro některé výrazy se používá název interslangismus, což vyjadřuje schopnost porozumění výrazu i mimo zájmovou skupinu, pro kterou primárně vzniknul. K nejtypičtějším slangům patří studentských slang.

Již jsme se zmínili o stírání rozdílů mezi slangem a profesionalismy, o tom hovoří např. Encyklopedický slovník češtiny: „*svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře*“.¹¹ Právě zde vidím možnost nového dělení

¹¹ Encyklopedický slovník češtiny. Editoři: KARLÍK, P., NEKULA, M. a PLESKALOVÁ, J.. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 406.

slangu na profesní a zájmový. Komplexní pohled podává Jaroslav Hubáček,¹² rozlišuje dva aspekty, které motivovaly vznik slangu – jazykové a mimojazykové.

Mezi jazykové aspekty řadí:

a) Nespisovnost – některé slangové výrazy mohou být chápány jako spisovné a chápeme je jako synonyma k odborným termínům. Nicméně existují i výrazy, jež jsou na hranici spisovnosti.

b) Komunikativní funkčnost – vyjadřuje potřeba výstižnosti, stručnosti a jednoznačnosti.

c) Systémovost – je v mnohem menší míře než u strukturních útvarů, můžeme ji vidět v již zmíněné univerbizaci a synonymitě slangismů.

d) Pojmová diferenciace – je patrná ve snaze dosáhnout přesných vyjádření.

e) Stav odborné terminologie – v každém prostředí je jiná propracovanost, přístupnost a stupeň praktického užívání odborného názvosloví. Zde nastal problém po ustanovení československé samostatnosti (šlo především o oblast techniky, řemesel, hornictví, hutnictví, vojenství, státní administrativy aj.). Příčinu nedostatečně propracované české terminologie spatřujeme v tehdejší politické situaci (jde o mimojazykovou skutečnost). Velké množství slangových výrazů má svůj původ v německém jazyce

f) Expresivita – stejně jako ve strukturních výrazech, najdeme i zde výrazy, které mají určitou dávku expresivity a výrazy, které jsou neexpresivní.

g) Vhodnost pro mluvený jazyk – slangismy musí splňovat podmínky specifických mluvených jazykových projevů.

Za mimojazykové aspekty můžeme považovat:

a) Stupeň uzavřenosti – jde o výjimečnost pouze pro určité prostředí. Jsou dva druhy prostředí – uzavřené a otevřené veřejnosti. V prvním případě se slavismy používají pouze po dobu pracovní směny či výkonu zájmové činnosti, naopak druhé prostředí (např. školství) je otevřenější veřejnosti.

b) Složení příslušníků určitého prostředí – zde hovoříme o věku mluvčích, kteří užívají slang určitého prostředí. Např. lidé ze studentského prostředí jsou především

¹² HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, s. 26.

mladí, snaží se jistou hru a jazykem a vyjádření expresivity, navíc jsou v prostředí užívání slangu jen po určitou dobu.

c) Psychické faktory – určitá prostředí mají snahu o jazykové vyjádření své výjimečnosti.

Argot

Na závěr se ještě zmíníme o posledním polotvaru, který nazýváme argot. V české tradici je „*chápán jako specifická lexikální vrstva příznačná pro neoficiální ústní komunikaci sociálních skupin v oblasti společensky nežádoucí, až škodlivé*“.¹³ Většinou ve škole používáme zažitou definici, že se jedná o mluvu deklasovaných vrstev, což vyjadřuje právě určitou tajemnost a maskování. My známe především argot zlodějů, žebráků, prostitutek a pasáků. Původ bychom hledali zřejmě někde ve východní Evropě (jazyk židovský, gaunerský a romský). V dnešním světě se s ním můžeme setkat ve vězeních, mezi narkomany, drogovými dealery nebo gamblery. Někteří jazykovědci tvrdí, že dnes už není primární funkcí utajit význam výrazů, jelikož dnes už se lidé nestydí za to, že jsou na opačné straně zákona. Proto se může zdát, že se argot pomalu stává spíše slangem. Existují literární svědectví o „pražské galérce“ a „brněnské plotny“, tedy argotické mluvě pražského, respektive brněnského podsvětí. Některé výrazy těchto mluv, již pronikly do širokého a ztratily svůj status utajení.

¹³ *Encyklopedický slovník češtiny*. Editoři: KARLÍK, P., NEKULA, M. a PLESKALOVÁ, J. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 406.

2 Dialektologie

2.1 Dialektologie jako věda

Dialektologie se zabývá teritoriálními dialekty, které nejsou trvalé a neměnné, ale vyvíjejí se dynamicky, mají tendenci se sdružovat do větších nadnářečních útvarů, mají snahu se integrovat. Mezi cíle dialektologie a dialektologického bádání patří autentický jazykový materiál:

1. tezaurovat (shromáždit, evidovat, uchovat jako „poklad“ daného národa),
2. diagnostikovat (analyzovat, interpretovat, objasnit příčiny),
3. popsat (provést deskripci a prezentaci jazykového materiálu),
4. prognózovat (předpovídat další vývoj).

2.2 Dialekty jazyka českého

Nyní se budeme ve stručnosti zabývat nářečími, která jsou typická pro naše území. My budeme používat termín dialekt jako synonymní ke slovu nářečí.¹⁴ Samotné slovo dialekt pochází z řečtiny a jeho původní význam je mluvení, odtud je tedy patrné, že dialektologie se zabývá mluveným jazykem. Členění českých dialektů je výsledkem historického a společenského vývoje, který proběhl na území České republiky. Dříve byly dialekty považovány za jazyk, který je rozšířený mezi lidmi, kteří jsou nevzdělaní, prostí. V dnešní době si mluvčí uvědomují, že nářečí sice mohou používat, ale jeho užívání není vhodné v pracovním či školním prostředí. Někdy může být dialekt chápán i jako projev lokálního patriotismu.¹⁵

Stejně jako český jazyk mají i dialekty své jádro a periferii. V periferních oblastech se zásady typické pro jisté nářečí nedodržují tak striktně jako v jádru. Můžeme zde hovořit i o mísení jednotlivých dialektů v periferních oblastech. Na východě naší republiky pronikly i slovenské prvky a na severovýchodě češtinu ovlivnila

¹⁴ Někdy může být chápán i jako synonymum pro sociolekt.

¹⁵ Srov. CHLOUPEK, J. *Aspekty dialektu*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971, s. 102.

i polština.¹⁶ Hranice dialektů jsou na mapě vyznačeny tzv. izoglosami, které oddělují místa s výskytem určitého jazykového jevu od území, kde se vyskytuje jev odlišný. Většinou se izoglosy shodují s jistými překážkami geofyzikálního rázu (pohoří, řeky, administrativní území, církevní území apod.).

Pokud hovoříme o dialektech, nemůžeme nezmínit i pojem dialektismus, který označuje prvek z jistého konkrétního dialektu nebo interdialektu, který se objevuje mimo útvar, k němuž tradičně patří, zpravidla ve spisovném jazyce – dialektismus pojmenovává specifickou vnějazykovou skutečnost (součást kroje, způsob zpracování zemědělských produktů, ...), která je spojená pouze s daným prostředím, jazykovým společenstvím, etnikem. Dialektismy mohou mít různou podobu – od mikroprvků v podobě nářečního přízvuku, hlásky, koncovky, přípony, přes celá slova, slovní spojení až k větným konstrukcím → na základě toho rozlišujeme *dialektismy hláskoslovné* (ščípat, taléřek, móka, mlejn, sfatek), *tvaroslovné* (o koňoch, s chlapama, hrát si na vojáci, sestřino d'et'i), *slovotvorné* (ručenka, Bolin), *lexikální* (erteple, chlupáč), *syntaktické* (do řezníka, kfuli chřipki).¹⁷

2.3 Nářeční skupiny

Bělič¹⁸ ve své knize uvádí čtyři základní nářeční skupiny národního jazyka:

1. Nářečí česká v užším slova smyslu zahrnují území Čech a několik oblastí jihozápadní Moravy.
2. Středomoravská nářečí (někdy označována jako hanácká) zabírá téměř celou západní polovinu Moravy.
3. Východomoravská nářečí (moravskoslovenská) zaujímají široký pás východní Moravy.
4. Slezská nářečí (lašská) najdeme v severovýchodním cípu Moravy a části Slezska.

Vedle těchto čtyř základních nářečních skupin se v rámci českého národního jazyka vydělují oblasti nářečně různorodé – jedná se o území, která byla dříve obydlena

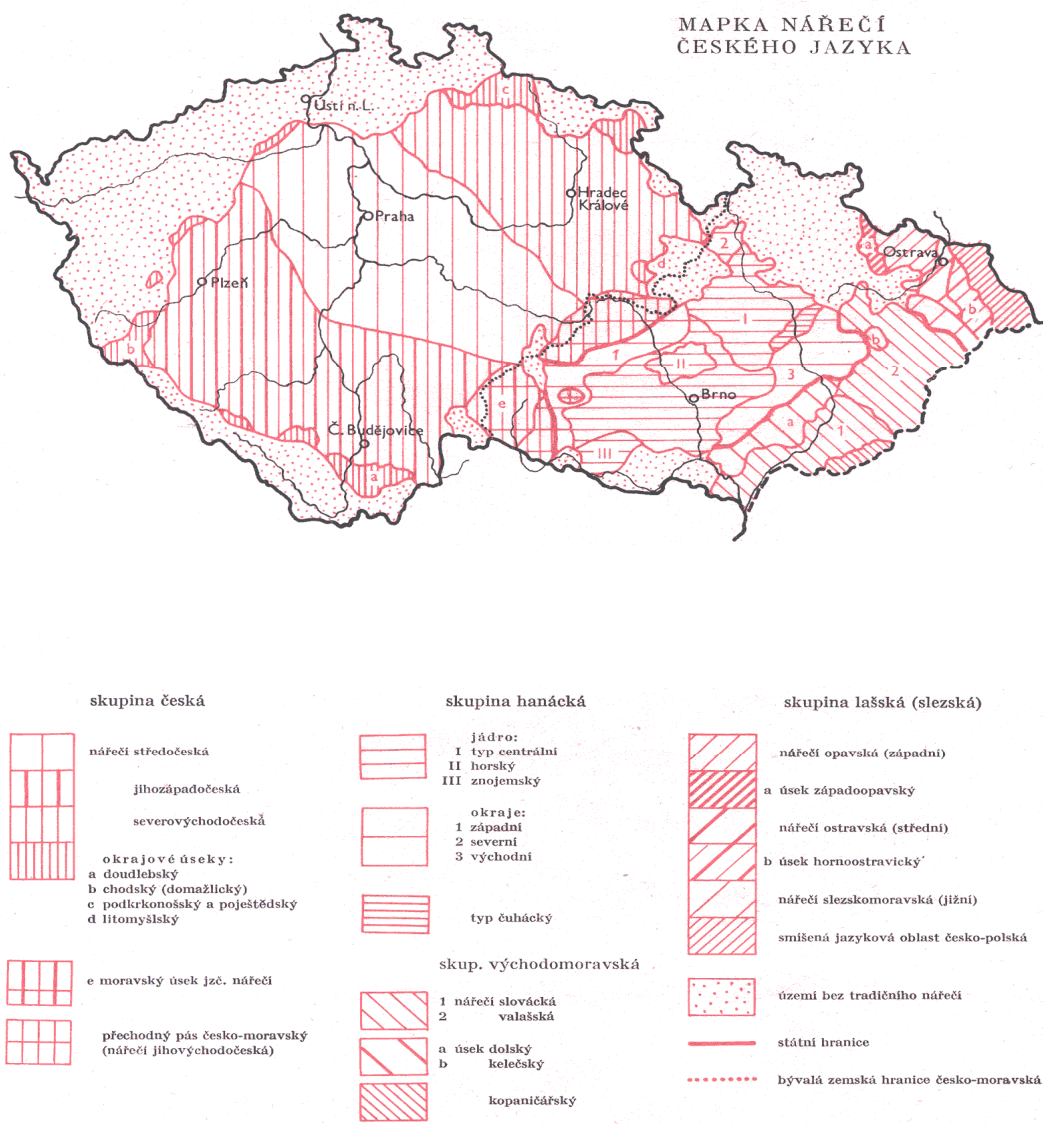
¹⁶ BĚLIČ, J. *Přehled nářečí českého jazyka*. (S mapkou). Praha: SPN, 1968, s. 3.

¹⁷ BOGOCZOVÁ, I. *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. 1. vyd., Ostrava, 2009.

¹⁸ BĚLIČ, J. *Přehled nářečí českého jazyka*. (S mapkou). Praha: SPN, 1968, s. 3.

německými obyvateli a kde se mluvilo převážně německy, po druhé světové válce proběhlo vysídlení německého obyvatelstva a do těchto oblastí se přestěhovali obyvatelé z jiných, mnohdy velmi vzdálených oblastí bývalého Československa, nebo nečeskojazyční imigranti.

Obrázek 1 : Mapka nářečí českého jazyka

Zdroj : http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/kuldanova/mapka_02.htm

2.3.1 Česká nářečí v užším smyslu

Tato nářečí můžeme dále rozdělit na nářečí středočeská, jihozápadočeská, severovýchodočeská a jihovýchodočeská (českomoravská).

Mezi obecné rysy patří:

- pět krátkých samohlásek (**a e i o u**), splynutí **y** i **i** do jediného **i**,
- diftong **ou** za starší **ú** – *s toudlectou hodnou tetou, jedou kousek, soud, pouť*,
- diftong **ej** za **ý** a za **í** co **c, z, s** – *prej, mlejn, strejda, minulej tejden, ten samej, cejtít, cizej, zejtra*,
- **í** za starší **é** – *kiseli mlíko, jednoduchí šati, to je teplí, svímu bráchovi, s tidlectí druhí strany*,
- skupina **šť'** – *šťerk, šťastnej*,
- skupina **sch** – *na schledanou, schořet, schoda, schýlí*,
- skupina **mň** před **e (ě)** – *mňesíc, pro mňe za mňe, do mňesta*,
- náslové **v** – *na vobjet, vodmítnout, vomdlít, voblíbenej*,
- vynechání **l** po souhlásce v mužském rodě l-ových přičestí – *pomoh, řek, necek*,
- je zde proveden změna **'a** v **e** a **'u** v **i** – *naše čepice, břicho, pro čepici*.¹⁹

2.3.1 Středomoravská nářečí

Středomoravská nářečí rozdělujeme na centrální (tzv. vlastní hanáckou), jižní, východní a západní podskupinu.

Rysy typické pro středomoravské dialekty:

- neprovedení přehlásky **'a** v **e** (na konci slova) a **'u** v **i** – sblížení tvrdé a měkké deklinace – *naša ulica, bez muža, s pola, ze srdca, pro našu, vid'im ju*,
- výslovnost – *ščáva, déšč, křišťál*,
- většinou výslovnost – *zhánět, zhoda*,
- moravská krátkost – *blato, psat, ch'et*,
- výslovnost – *negdo, něco*,
- většinou znělá výslovnost neznělých souhlásek na předělu slov a morfémů před samohláskou nebo před jediněčnou souhláskou – *tag jo, z autem, kubme/kôbme*,

¹⁹ Srov. BĚLIČ, J. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972, s. 217-220 .

- zachování *l* v příčestí – *vezl, nesl*,
- měkké skloňování substantiv na *-s (-sa, -so)*, *-z (-za, -zo)*, *-l (-la, -lo)* – *do mise, v misi, do puse, f pusi, dvje koze, do stodole, dva lose*,
- měkkost u jmen typu – *host', kořeň, lokeť*,
 - Sg. mužských jmen typu předseda končí na – *em* – *s tatem, s Frantem*
- pomocné sloveso být má tvary – *já su, ty seš, mi sme (zme)*,
- nepůvodní předložky s formantem – *vá* – *kvulivá, skrzevá, kromňevá*.

Dále ještě zmíníme i rysy, jež jsou společné s dialekty českými:

- společný vývoj *y* až do fáze, kdy nastalo štěpení na české *ej* a středomoravské *é*,
- podobně společný vývoj u staršího dlouhého *ú*, které se v Čechách diftongizovalo na *ou* a na Hané přešlo v *ó*,
- společné podoby slov *mlíko, teplí jídlo*.²⁰

2.3.3 Východomoravská nářečí

Můžeme je dále členit na podskupinu severní/valašskou, jižní/slovácká, západní úseky – hranický, kelečský a dolský, jihovýchodní úsek kopaničářský.

Mezi charakteristické znaky řadíme:

- pěti- až šestičlenný soubor samohlásek krátkých i dlouhých – *i e a o u + y, í é á ó ú + ý – ó* je hláskou periferní,
- kvantitu mohou mít slabikotvorné *r* a *l*,
- nezúžené *é* – *polévka, telérek, délka, lémec, jelének, nové auto, nového*,
- zachování skupiny *aj* – *daj, najstarší*,
- většinou přítomnost hlásky *dz*,
- většinou *ł* vedle *l*, místy také *l'*,
- podstatná jména rodu mužského a středního v D p. zakončená na *-om* a v L. pl na – *och* – *chlapom, súsedom, kuřatom, po stoloch, na poloch, vajcoch*,
- přípustková spojka (i když) *bár/bárs*, místy spojka *lebo* ve významu nebo.

²⁰ Srov. BĚLIČ, J. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972, s. 240-243 .

Východomoravská nářečí mají společné prvky s dialekty středomoravskými:

- převažující výslovnost – *zhoda, zhořet*,
- tradiční, i když ustupující výslovnost – *ščáva, ščestí, ešče*,
- moravská krátkost – *jama, blato, misa, mucha, dat, bit*,
- ve východnějších částech zdložené *ó* a *é* před *j* a *ň* – *hóni, bóji sa, hójí sa, néni*,
- výslovnost – *negdo, něco*,
- převažující znělá výslovnost na hranici slov – *pez a kočka, tag jez!*,
- neprovedení přehlásky *´u* v *i* ani uprostřed slov, ani v koncovkách – *břuch, kožuch, klúč, za ňú, z rúžú, chcu*,
- neprovedené přehlásky *´a* v *e* – *naša, košula, bez muža, do pola*,
- začlenění podstatných jmen na *-s* (*-sa, -so*), *-z* (*-za, -zo*), *-l* (*-la, -lo*) do měkké deklinace – *kose, voze, slze, čase*,
- měkkost jmen typu – *host', lokeť, ledeň, radost', pakárňa*,
- dlouhá samohliska v l-ových přičestích – *ležál, vid'ěl, volál, néslí*.²¹

2.3.2 Slezská nářečí

Slezská nářečí mají podobně jako východomoravské dialekty značně archaický ráz. Skupinu rozdělujeme na podskupinu východní/nářečí ostravská, západní/nářečí opavská, jižní/nářečí frenštátská, nářečí slezskopolská (na Těšínsku).

Rysy společné s dialekty středo- a východomoravskými:

- chybějící přehláska *´a* v *e* a *´u* v *i* – *kuřa, do koša, kožuch, na televizu*,
- nediftongizovaná výslovnost staršího *ú* – *muka, oni idu*,
- znělá výslovnost na předělu slov a morfémů – *z robum, jag mu je, kubmy se*,
- výslovnost **zh** (*zhořet*), **šč** (*ščava, ešče*), **mj** (*mjesyc, vymjeřić*),
- přítomnost hlásky **dz**.

Společné rysy slezskomoravských nářečí:

- minimálně šestičlenný soubor souhlásek – dvojí *i/y*, na Těšínsku stopy po nosovkách, asynchronní zakončení ve tvarech *oni ňesum, vožum, kupujum*,

²¹ BOGOCZOVÁ, I. *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. 2. upr. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2012. s. 20 – 43.

- místy změna starého zdlouženého **o** v **u/ů** – *zvun, chrůmy, hůnym,*
- místy změna **e** v **i/y** – *chlib, mlyko, taalyř, hřebyň, kviz,*
- zachování náslovného **o**,
- řada sykavek ostrých (**s, z**) a tupých (**š, ž**) místy doplněná o měkké **ś/s´** a **ź/z´** – *śeno, žima,* nebo výslovnost **s** a **z** jako **š** a **ž** – *šeno, žyma,*
- většinou zachování palatalizace – *ñebud’ete,*
- výslovnost **t’** a **d’** většinou se sykavkovým prvkem – *t’icho, čycho, ćicho – d’ecká, džecká, džecká,*
- měkká výslovnost **d t n** i ve slovech cizího původu – *na miñisterstfo, v ord’inaci, gimnast’ika,*
- progresivní znělostní asimilace – *tfrdy, sfuj, potfora, cfíčit,*
- nerealizace délky a ustálení přízvuku na předposlední slabice.²²

²² Srov. BĚLIČ, J. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972, s. 285-290.

3 Charakteristika zkoumané oblasti

3.1 Oderské vrchy

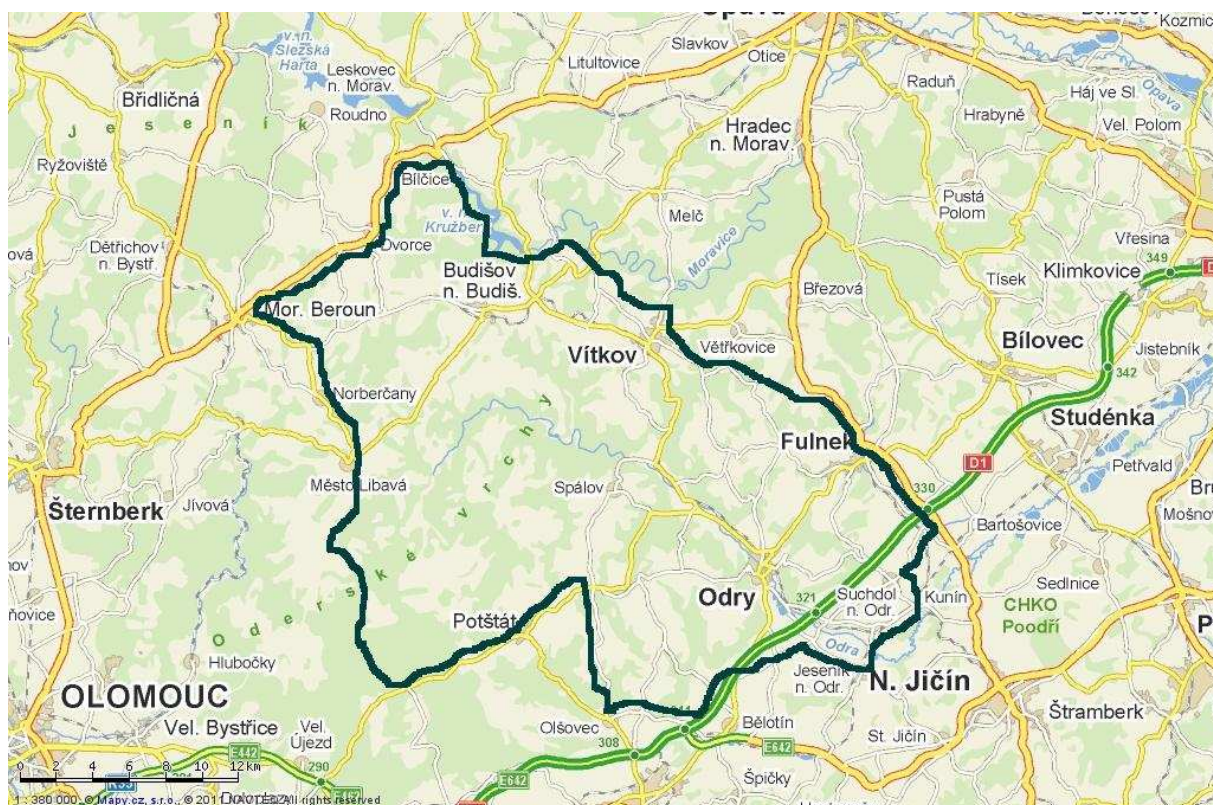
Ve svém nejširším rozsahu jsou Oderské vrchy vymezeny a chápány jako součást Sudetské soustavy a jihovýchodní pokračování Nízkého Jeseníku. Rozkládají se na území nynějšího okresu Nový Jičín od Moravské brány západním a severozápadním směrem. V okrese Nový Jičín vyplňují území Bílovecka, Fulnecka, Odersko a Spálovsko. Oderské vrchy však zasahují ještě dále do sousedních okresů Přerov, Olomouc a Opava. Přibližně až k řekám Bystřici, Hvozdnici a k dolním tokům řek Moravice a Opavy. V současné době podle nového geomorfologického členění zaujímají Oderské vrchy mnohem menší území kolem pramene Odry, zbytek je považován za součást geomorfologického celku Nízký Jeseník. Nové členění se zatím ještě nevžilo v praxi; v tisku, v literatuře i turistických mapách se stále ještě používá názvu Oderské vrchy v původním nejširším rozsahu.

František Šustek se zabývá historií Oderských vrchů ve svém článku vydaném v časopise vlastivědný sborník okresu Nový Jičín. „Starý původní název Oderských vrchů, který se ovšem nestal oficiálním pojmenováním, zněl „Kančí hory“, německy „Sauberge“ (Sviní hory) nebo „Saugebirge“ (Sviní pohoří). Jméno „Sau Berge“ je také opravdu doloženo, a to na mapě úředního Josefského mapování z r. 1780, na listu, označeném Sect. 40 Leipnik (Lipník), kde je uvedeno dvakrát: mezi Slavkovem (Schlakau) a Dolním Újezdem (Unter August) a mezi Slavkovem a Podhořím (Podhorn). Jméno „Sauberg“ pro výšinu porostlou bukovým lesem u vsi Varhoště (Haslicht) uvádí spálovský pán Karel Ferdinand Schertz ve svém spisu *Laconismus philologicus de genuino fontis Odrae*, vydaném ve Vratislavi 1715, v němž dokazuje, že na tomto místě pramení Odra a vyvrací tehdy běžný a mylný názor, že Odra pramení v Beskydech (srv. Hjalmar Kopřiva: Karel Ferdinand Schertz, pozdně barokní autor na Moravě a ve Slezsku, Okresní vlastivědný sborník Novojícko č. 8, Nový Jičín 1966, str. 12). Název Sauberg připomíná také Řehoř Wolný ve své *Topografii Moravy*, 1835, sv. I. str. 20 a po něm oderský historik Anton Rolleder v díle *Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau*, Steyr 1903, str. 6. Rolleder se však mylně domníval, že tento

název je nesprávný a že neexistuje. Lidový název Saugebirge ale opravdu existoval a žil v lidové mluvě Němců až do jejich odsunu v roce 1946. Běžně se používal ještě v době 1. republiky, především na Kravařsku, pro označení Oderských vrchů a Nízkého Jeseníku, zvláště v okolí Vítkova, Hradce a Bílovce. V německém kravařském nářečí se jméno Saugebirge vyslovovalo „Saig'biech". (Srv. Dr. Adolf Staffe: Saig 'biech. Das Kuhländchen, 5. Band. Neutitschein 1923, str. 171– 2). Známý slavista německé university v Praze Dr. Ferdinand Liewehr ve svém díle Die Ortsnamen des Kuhländchens, Reichenberg 1926, str. 22. uvádí, že výraz „Sategebiaech" (Saugebirge) je nářečové označení výběžků Jeseníků, sahajících až k Odře a jméno pokládá za jakési doznívání významu původního keltského jména „Sudeta" (= Sauwold, Svinský les), doloženého už v Geografii Claudia Ptolemaia (II, 11.7). Český lidový název pro Oderské vrchy, ekvivalent německého jména Saugebirge, zní „Kančí hory". Je rozšířen v lidové mluvě zvláště v Pobečví a na Záhoří, ale je znám také na Valašsku a na Hané. Název byl již málo užíván, ale při českém osídlování bývalých německých obcí v Oderských vrších po r. 1945 z těchto uvedených oblastí došlo znovu k rozšíření, používání tohoto starého lidového názvu, který ovšem dostal v nové době poněkud posměšný citový přízvuk. Tak bylo a je možno běžně slyšet po II. světové válce ve vlaku nebo v autobuse výrok, že někdo jede „na Kančí hory", vrací se „z Kančích hor" nebo bydlí „na Kančích horách". K oživení a rozšíření starého názvu nepochybně přispěla také okolnost, že při postupu fronty v roce 1945 divočí vepří ustupovali před frontou z Polska a z Karpat na západ a po skončení války zůstali ve velkém počtu v lesích Oderských vrchů a Jeseníků. A tak divočáci, kteří byli dříve u nás velkou vzácností (poslední kanec byl uloven hajným Janem Králem ve Spálově v r. 1912), stali se po r. 1945 běžnou a hojnou lovnou zvěří. V této souvislosti stojí za připomínku, kolik místních jmen v celém Poodří vzniklo z obecného jména prasete, svině, kance i brávka, což zřejmě ukazuje na hojný výskyt černé zvěře v tomto území již v nejstarších dobách; Sudety (Svinské lesy), Kančí hory, Saugebirge (Svinské pohoří), Starý a Nový Jičín (Titschein z Dičín, dik = divoké prase), kopec Svinec u Starého Jičína, Bravinné u Bílovce, Svinov u Ostravy, řada jmen v Polsku, z nichž uvádím aspoň Svinouští (Šwinoujšcie) při ústí ředy Odry do Pomořanské zátoky Baltského moře. Odra tedy ve „Sviních horách" pramení a u Svinouští se vlévá do moře. Okolnost, že v lidovém jazyku Čechů i Němců ve zdejších kraji bylo používáno starých názvů Kančí hory

a Saugebirge pro celou oblast jesenických vrchů, končících u Bečvy a Odry, přispěla k tomu, že po zavedení názvu Oderské vrchy, byl tento název chápán opět pro celé toto území. Toto širší chápání pojmu Oderské vrchy se ujalo nejen v běžné praxi, ale i v literatuře a mapové tvorbě, což by bylo možno potvrdit řadou dokladů²³.

Obrázek 2 : Mapa Oderské vrchy

Zdroj : <http://www.oderske-vrchy.cz/clanek/nase-organizace/vymezene-uzemi/1/>

²³ ŠUSTEK F. (1980b): *Kančí hory, lidové jméno pro Oderské vrchy*. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, č. 26, s. 27–29. Nový Jičín.

3.2 Městys Spálov

Městys Spálov se nachází severozápadně od města Odry na rozhraní krajů Moravskoslezského a Olomouckého v oblasti přírodního parku Oderské vrchy. Reliéf katastru městyse je velmi členitý, nejvyšší a nejnižší místa katastru vykazují nadmořské výšky 587 a 337 metrů s relativním převýšením 250 metrů.

Nářečí Spálovska, jimž se mluví ve Spálově, Luboměři a Heltinově, náleží do skupiny východomoravských nářečí. Přestože městys leží na pomezí Olomouckého a Moravskoslezského kraje, mluví se zde podobně jako v okolí Břeclavi, Hodonína nebo Uherského Hradiště. Jako první toto nářečí zkoumali dialektologové Adolf Kellner a Věra Mazlová, dále pak Arnošt Lamprecht z brněnské filozofické fakulty. Za zmínku stojí kulturní pracovník František Šustek a v neposlední řadě je nutno zmínit i Antonína Ondřeje, kterému byla vydána v roce 2007 kniha Nářečí Spálovska.

3.3 Obec Odry

Město Odry se nachází v údolí Oderských vrchů. Ty jsou lemovány Nízkým Jeseníkem a Moravskou bránou. Městem protéká jedna z nejvýznamnějších řek Evropy a to Odra. Samotné město se nachází na jejím toku a vysloužilo si i pojmenování po této řece. V historii se v této oblasti setkáváme také s pojmem „Jantarová cesta“. Jednalo se o obchodní a válečnou cestu, která se vinula kolem řeky Moravy a Odry do Polska.

Město Odry bylo vystavěno na území původní slovanské osady – Vyhnanov. O té pochází první zmínka z roku 1234. Z 2. poloviny 13. století víme, že na místě původní osady bylo vystavěno nové opevněné město. Od 14. století se Odry stávají významným centrem. Odry se staly důležitým opěrným bodem Husitů, kteří z něj podnikali důležité výpravy do oblasti Slezska i Polska. Význam Oder stoupl v letech 1428-1432, kdy zde pobýval známý litevský kníže Zikmund Korybutovič. Zapsáním

města do opavských zemských desek v roce 1481 se z něj stala součást knížectví opavského a Slezska.²⁴

4 Individuální slovní zásoba žáků nářečního charakteru

4.1 Slovní zásoba

Kamiš²⁵ ve své knize slovní zásobu přímo definuje takto: „*Lexikologie je nauka o slovní zásobě jazyka a o její struktuře. – slovní zásoba jazyka má v porovnání s mluvnickým plánem jazyka svůj zvláštní ráz, který vyplývá z podstaty jazykového pojmenování jako podvojného celku významově tvarového*”

Z historického hlediska lze slovní zásobu chápat jako souhrn všech slov, která se kdy v určitém jazyce objevila. O tom, jak je slovní zásoba obsáhlá, vypovídá bohatost jazyka.

Naším největším slovníkem je Příruční slovník jazyka českého, jenž obsahuje 250 tisíc slov. Tento slovník nezahrnuje všechna slova našeho jazyka. Slovní zásobu rozlišujeme aktivní a pasivní. Aktivní slovní zásobou rozumíme taková slova, která jedinec využívá ve svých mluvených i písemných projevech. Tato zásoba je tvořena přibližně 5 až 10 tisíci slovy. Děti vstupují do školy se **slovní zásobou** okolo 2500 – 3000 slov. Do pasivní slovní zásoby zahrnujeme ta slova, kterým rozumíme, ale aktivně je nepoužíváme.

Lexikologie se dále dělí:

- sémantika – zabývá se studiem lexikálního významu a to dvěma metodami: sémaziologickou nebo onomaziologickou;
- sémaziologie – nauka o významu;
- onomaziologie – nauka o pojmenováních;
- frazeologie – nauka o frazeologických jednotkách;
- etymologie – nauka o původu slov;
- onomastika – nauka o vlastních jménech.

²⁴ *Historie*. Město Odry. [online].[cit. 2. 12. 2015]. Dostupné z: <http://www.odry.cz/historie/d-222937/p1=34179>

²⁵ KAMIŠ, K. *Řečová a jazyková komunikace spisovné češtiny*. Praha: UJAK, 2012, s. 197.

4.1.1 Slovo

Slovo je základní jednotkou lexikální roviny. Slova mají význam věcný, mluvnický a funkční.

Kamiš²⁶ dělí podle těchto významu slova takto:

- slova lexikální mající pouze význam věcný - (příslovce, citoslovce),
- slova gramatická, která mají význam hlavně pro vyjádření větných vztahů – předložky, spojky, částice a pomocná slovesa,
- slova lexikálně – gramatická, která spojují oba významy – substantiva, adjektiva, číslovky a slovesa.

4.1.2 Vrstvy slovní zásoby

V. Cvrček ve své publikaci popisuje řadu vrstev slovní zásoby češtiny vztahujících se také k individuálnímu lexikonu každého člověka.

Do lexikonu patří výrazy z nářečí, tzv. dialektismy (zelé – zelí, zemňáky – brambory aj.), regionalismy, čechismy a moravismy (dědina – vesnice, sifon – sodovka aj.).

V individuální slovní zásobě mohou existovat slova vytvořená pouze pro úzký okruh lidí nebo užívaná pouze jedincem.

²⁶ KAMIŠ, K. *Řečová a jazyková komunikace spisovné češtiny*. Praha: UJAK, 2012, s. 198.

5 Překonávání komunikačních bariér na 1. stupni ZŠ a ZŠS

5.1 Řečová a jazyková komunikace

Člověk jako tvor by se v běžném životě neobešel bez komunikace. I když je komunikace natolik běžná, není jednoduché tento pojem definovat.

Pojem slova komunikace bychom hledali v latinských slovech *comunnis* a *communicare*, která znamenají společný, obecný a sdělovat.²⁷ Vybíral²⁸ slovo *communicare* vysvětluje obecněji jako „činit něco společným, společně něco sdílet“. Kamiš²⁹ ve své knize uvádí: „*V komunikaci je třeba zachovávat kodifikovanou psanou podobu jazyka (pravopis, tj. ortografii), mluvenou podobu jazyka (tj. výslovnost čili ortofonii) a tvarosloví (tj. morfologii) v respektování skloňování a časování slov. Rovněž se opíráme o kodifikované prostředky skladební) čili syntaktické), lexikální)čili slovníkové) a stylistické*“.

5.2 Kvalita řečového projevu

Zejména na 1. stupni české základní školy (dále jen ZŠ) nebo základní školy speciální (dále jen ZŠS) je důležitá kvalita řečového projevu. V tomto období se řeč vyvíjí a postupně fixuje, ale i v následujících obdobích života, protože narušení komunikační schopnosti se může projevit v souvislosti s některými zdravotními postiženími či chorobami, které jsou vrozené nebo raně získané (např. mentální retardace, sluchové postižení, poruchy autistického spektra, dětská mozková obrna apod.), ale i s těmi, které se projevují později (např. stavy po úrazech mozku, mozkové nádory, demence apod.).

²⁷ SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. Praha: SPN, 1989, s. 21.

²⁸ VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000, s. 17.

²⁹ KAMIŠ, K. *Řečová a jazyková komunikace spisovné češtiny*. Praha: UJAK, 2012, s. 18.

5.3 Biolingvistické komunikační bariéry

V období raného a předškolního věku by měla předpoklady kvalitní řečové komunikace zajišťovat především rodina a mateřská škola či jiná instituce předškolního vzdělávání.³⁰ Mladší žáci vstupují do 1. ročníku ZŠ nebo základní školy speciální se znaky mluveného projevu, z nichž nejvýraznějším je jazyk odposlouchaný z prostředí, ve kterém vyrůstá. Žáci zpravidla užívají jako mateřštinu některý z nespisovných útvarů národního jazyka (nespisovný jazyk, dialekty a interdialekty, obecná čeština).

Kamiš³¹ definuje biolingvistické komunikační bariéry následovně: „*jsou spjaty s nedostatečnými podněty sociálního prostředí dítěte, s omezenou sociální a kulturní stimulací dětského mozku v průběhu jeho řečové ontogeneze v mateřštině*“.

³⁰ PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální komunikaci*. Brno: Paido, 2007, s. 85.

³¹ KAMIŠ, K. *Český jazyk a počáteční psaní na 1. stupni ZŠ a ZŠS*. Praha: UJAK, 2014, s. 18.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metody výzkumu

6.1 Kvalitativně orientovaný výzkum

Za účelem sběru materiálu jsme v praktické části diplomové práce zvolili kvalitativní výzkum, který M. Disman³² dělí na tři fáze – přípravnou, realizační a závěrečnou. V kvalitativním výzkumu jde o výběr záměrný. Jedná se o výběr reprezentativních osob, které mají potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí. Další z důvodů výběru této metody tkví v tom, že získané údaje výzkumníka průběžně inspirují k dalšímu rozšiřování výzkumu. Závěry v kvalitativním výzkumu se nedají příliš generalizovat, ale na jejich základě mohou vznikat hypotézy, které se následně ověřují kvantitativním výzkumem.

6.2 Kvantitativně orientovaný výzkum

Kvalitativním výzkumem se nám potvrdilo, že se závěry nedají jednoznačně generalizovat, ale mohou vznikat další hypotézy. K ověření vzniklých hypotéz jsme vybrali vzorek k vyplnění dotazníku. Gavora³³ kvantitativní výzkum vysvětluje: „*Hlavním cílem kvantitativního výzkumu je porozumět člověku, tedy především chápat jeho vlastní hlediska – jak on vidí věci a posuzuje jednání*“.

6.2.1 Fáze výzkumu

Přípravná fáze

Před začátkem samotného výzkumu jsme se snažili do jisté míry nastudovat problematiku národního jazyka českého a jeho útvary, dialekty jazyka českého a nářeční skupiny, zejména u žáků na 1. stupni ZŠ a ZŠS. Z informací, které jsme měli, bylo patrné, že cílem výzkumu budou žáci 1. stupně ZŠ a ZŠS. Již delší dobu se denně setkávám s řečí dětskou i nás dospělých. Někdy je mi až smutno z toho, jak někteří lidé

³² DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. s. 284-321.

³³ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. s. 36.

dokážou mezi sebou hovořit. Naši osobnost formují různé vlivy, které zasahují do našeho života a s ní souvisejí i formy mluveného projevu. Dítě se učí od osob ze svého nejbližšího okolí. V případě, že má štěstí a má kolem sebe uvědomělé rodiče, spolužáky a pedagogy má šanci rozvíjet spisovný jazyk. V opačném případě se setkává se slovy nespisovnými, ale i s vulgarismy. Proto tato práce zjišťuje, zda žáci na 1. stupni ZŠ a ZŠS mluví spisovně, do jaké míry jsou ovlivněni nářečím v průběhu školní docházky a zda dochází ke zdokonalování mluveného projevu.

Realizační fáze

Realizační fáze se skládá z několika kroků. Nejprve jsme kontaktovali ředitele školy a domluvili jsme se na realizaci výzkumu. Vysvětlili jsme si, jak bude výzkum probíhat a čeho se bude týkat. Téma diplomové práce bylo zadáno v únoru 2014. V měsíci květnu jsme měli další schůzku se zástupkyní ředitele, ta nám na základě našich výzkumných cílů doporučila učitelku z 1. stupně, která nám pomohla vybrat třídu 1. B, kde probíhal nestrukturovaný rozhovor. Jednalo se o zachycení dialogů běžné komunikace ve třídě. Jeho délka ani téma nebyly předem stanoveny. První jsme realizovali vstupní strukturovaný rozhovor s učitelkami, které vyučují jazyk český ve 3. a 5. třídě a speciální třídě. Původním záměrem výzkumu bylo použít pouze standardizovaný rozhovor s učiteli a žáky na celém 1. stupni, kde jsme měli předem připravené a stanovené otázky, kterých jsme se chtěli držet. Hned v úvodu výzkumu jsme se setkali s neochotou a neumožněním uskutečnění realizace výzkumu ze strany některých vyučujících v třídách 1. stupně. Z výše uvedených okolností, které vznikly při sběru dat v kvalitativním výzkumu a po jejím vyhodnocení, jsme zvolili další doplňující metodu a to dotazník, který je vhodným prostředkem k ověřování vzniklých hypotéz. Ke kvalitativnímu výzkumu jsme použili diktafon, na který jsme nahrávali jednotlivé rozhovory. Na konci výzkumu jsme převedli nahrávky z diktafonu do formátu MP3 a uložili jsme je na CD.

V kvantitativním výzkumu jsme před oslovením respondentů sestavili dotazník, který se skládá z 9 výrazů aktivní znalosti nářečí slovní zásoby dané oblasti. Je sestaven pomocí přímých a jasně daných otázek. *Víte, co znamená výraz..?.* Použité nářeční výrazy byly čerpány z Českého jazykového atlasu a z knihy Nářečí Spálovska.

Poslední otázka je otevřená, ta by nám měla v závěru práce podat odpověď na stanovenou dílčí hypotézu. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno v měsíci listopadu a prosinci roku 2014. Celkem bylo o vyplnění dotazníku požádáno 61 žáků a to na dvou základních školách se speciální třídou a na jedné základní škole. Respondentům bylo před rozdělením dotazníku sděleno, že jeho vyplnění je zcela anonymní a získané výsledky budou využity pouze pro vypracování diplomové práce.

Závěrečná fáze

V konečné fázi výzkumu jsme vyhodnotili jednotlivé nahrávky. Pokusili jsme se analyzovat zvláště rozhovory s učitelkami a zvláště se žáky a učitelkou. V každém rozhovoru jsme se zabývali analýzou jednotlivých otázek. Následně jsme charakterizovali prostředí zkoumaných žáků základních škol a základních škol se speciální třídou. Při vyhodnocování dotazníku jsme získané odpovědi přehledně zaznamenali v tabulkách. Respondenti jsou v tabulkách označeni pomocí začátečního velkého tiskacího písmene.

Po vyhodnocení stanovených hypotéz jsme zpracovali graf s procenty.

7 Vlastní výzkum

7.1 Cíl výzkumu

Cílem diplomové práce je popsat aktuální stav nářečí mluvy žáků 1. stupně ZŠ a ZŠS v lokalitě Moravy a Slezska. Hlavní výzkum byl situován do oblasti Oderské vrchy, konkrétně v ZŠ se speciální a praktickou třídou v Odrách. Pro upozornění na případné odlišnosti v nářečí byla oslovena ZŠ ve Vítkově (okr. Opava) a ZŠ ve Valašském Meziříčí. Dalším stanoveným cílem je analyzovat vztah spisovného jazyka českého a řeči v českých školách vzhledem k nespisovné mluvě žáků mladšího školního věku. Na základě prostudované literatury, nabytých informací a osobních zkušeností jsme si vytyčili dílčí hypotézy, jejichž pravdivost bychom chtěli na základě uskutečněného výzkumu ověřit.

7.2 Hypotézy

H₁ Žáci ve třídě ve školním prostředí prvky z dialektu nevyužívají. Tato hypotéza je poslední 10 otázkou dotazníku ve znění: *Zakroužkuj, jestli některé z výše uvedených slov používáš ve škole?*

H₂ Předpokládáme, že u více než poloviny slov budou žáci znát jeho význam.

H₃ V shrnutí výzkumu nám diplomová práce podá odpověď na otázku, do jaké míry lze zakládat školní vyučování na 1. st. ZŠ a ZŠS na nářečí v současnosti.

8 Prostředí zkoumaných žáků základních škol

8.1 Charakteristika místa šetření

8.1.1 Základní škola Odry

Základní škola Odry, Pohořská 8, příspěvková organizace je úplnou školou s právní subjektivitou od roku 1994. Do sítě škol byla zařazena 21. 3. 1996. Kapacita školy je 520 žáků. Většina pochází přímo z Oder. Dojíždějící žáci jsou z okolních vesnic např. z Dobešova, Heltinova, Jakubčovic nad Odrou, Louček, Spálova, Vítovky.

Naši ZŠ se speciální a praktickou třídou navštěvuje v letošním školním roce 281 žáků z toho je 134 žáků na 1. stupni, 129 žáků na 2. stupni a 18 žáků ve speciální a praktické třídě. Většina z nich má trvalé bydliště v Odrách, zbývající dojíždějí z výše uvedených okolních obcí.³⁴

Ve škole pracuje 27 pedagogických pracovníků včetně vedení školy. Téměř všichni mají předepsanou kvalifikaci. Ve speciální a praktické třídě působí pedagogičtí asistenti. Na I. stupni jsou učitelky, které poskytují péči žákům s vývojovou poruchou učení, nebo chování. Ve škole pracuje preventista sociálně patologických jevů, výchovný poradce pro volbu povolání a výchovný poradce pro děti s SPVU. Velký důraz klade vedení školy na další vzdělávání pedagogických pracovníků. Pedagogové učitelského sboru úzce spolupracují s výchovnými poradci, a tím napomáhají rozvíjet bezpečné a kamarádské vztahy nejen ve svých třídách, ale i vztahy s mladšími nebo staršími žáky.

Škola nemá speciální zaměření, je dobře vybavena učebními pomůckami, má dvě velmi dobře vybavené počítačové učebny, dvě multimediální učebny, speciální pracovny pro výuku fyziky, chemie, přírodopisu, hudební výchovy, jazykové učebny,

³⁴ ŠINDLEROVÁ, Dagmar. "Dvakrát výjimeční" - Děti s nadáním a zároveň se specifickými vývojovými poruchami učení nebo poruchami chování. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2013.

dílnu, cvičnou kuchyň, velkou a malou tělocvičnu a venkovní hřiště s běžeckou dráhou a doskočištěm. Celá škola je rozdělena do pavilonů, které jsou spolu propojené.

Pavilon I. stupně – zde jsou umístěné třídy I. stupně, školní dílna a multimediální učebny.

Pavilon II. stupně – slouží II. stupni a jsou zde i odborné učebny a kabinety se sbírkami. V přízemí pavilonu II. stupně je školní družina, která pracuje ve třech odděleních. Hlavním úkolem pro její činnost je zabezpečení zájmové činnosti a odpočinku žáků po školní práci. Má velmi dobré prostorové a materiální podmínky pro svou činnost. Učí děti jak účelně trávit volný čas, uspokojuje a rozvíjí kulturní a sportovní zájmy žáků. Dále je zde umístěna speciální a praktická třída, kde jsou žáci vyučováni v souladu s upraveným Školním vzdělávacím plánem. Pavilon vedení školy a šaten – propojuje pavilon I. stupně s pavilonem II. stupně a kromě vedení školy je zde umístěna větší počítačová učebna, školní knihovna a cvičná kuchyň. Pavilon tělocvičen – zde jsou umístěny dvě tělocvičny (velká a menší, sloužící především pro gymnastiku). Větší tělocvična slouží potřebám školy i veřejnosti. Pavilon školní jídelny – zde je školní kuchyň, školní jídelna a byt školníka.

Od roku 2010/2011 pracuje na naší škole školní psycholog. Jeho činnost se řídí platnými právními předpisy a také etickým kodexem školního psychologa autorů Thomase Oaklanda, Suzan Goldmanové a Herberta Bishoffa z International School Psychology Association³⁵. Úkolem školního psychologa je péče o maximální využití potenciálu dětí, zdravé klima školy a přátelské vztahy mezi dětmi a mezi dětmi a pedagogy. Psycholog pracuje jak s dětmi, tak s rodiči a učiteli.

8.1.2 Základní škola Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava

Organizační struktura:

- přípravná třída pro děti se sociálním znevýhodněním,
- třídy základní školy speciální - 1. -10. ročník,
- 1. - 9. ročník základní školy praktické,
- 1. - 9. ročník základní školy,

³⁵ <http://poradny.org/spp/etika-sp.pdf>

- školní klub, školní družina.

Ve škole se zabývají především vzděláváním dětí s nejrůznějším druhem a stupněm postižení, ale rovněž vzděláváním dětí z nepodnětného sociálního prostředí nebo dětí, které potřebují speciální vzdělávací péči. Přes 90 % žáků školy pochází z romských rodin. Od ledna 2012 do prosince 2013 působil na škole školní psycholog.

V září 2008 byla budova školy zrekonstruována a stala se zcela bezbariérovou, takže je plně vyhovující také pro tělesně postižené žáky. K jejich vzdělávání využíváme, mimo speciálně vzdělávacích metod, také asistentů pedagoga. Škola vzdělává v průměru 100-110 dětí a žáků na obou stupních včetně dětí přípravné třídy.

Ve třídách a odděleních základní školy pro děti s poruchami učení a chování jsou děti vzdělávány dle Školního vzdělávacího programu s motivačním názvem Šance pro každého, který je vytvořen pedagogy školy v souladu s RVP ZV. Pro žáky ve třídách a odděleních základní školy praktické je školní vzdělávací program vytvořen v souladu s přílohou RVP ZV - LMP. Ve třídách a odděleních základní školy speciální jsou žáci vzděláváni dle výchovně vzdělávacích osnov Pomocná škola, popřípadě dle ŠVP, který je v souladu s RVP pro základní školy speciální.³⁶

8.1.3 Základní škola Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín

Základní škola Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín, příspěvková organizace se nachází v centru města Valašské Meziříčí, škola je tvořena nově zrekonstruovanými budovami (proběhla zde výměna oken, oprava střech,..), které jsou umístěné v oploceném areálu, jež vytváří upravené moderní a bezpečné zázemí - víceúčelové hřiště, hřiště pro školní družinu, fotbalové hřiště, hřiště s tartanovým povrchem atd. Díky své dostupnosti školu navštěvují i žáci ze spádové oblasti a z blízkého i vzdáleného okolí.³⁷

³⁶ <http://www.vimejanknato.estranky.cz/clanky/o-skole/>

³⁷ http://www.zsvyhlidka.cz/wordpress/?page_id=10266

9 Analýza získaného materiálu

9.1 Základní údaje o respondentech kvalitativního výzkumu

Výzkumu se zúčastnily 4 učitelky a žáci třídy **1. B**, ve které bylo 16 žáků.

U₁ – učitelka třídy 1. B

U₂ – učitelka třídy 3. A

U₃ – učitelka třídy 5. A

U₄ – učitelka ve speciální a praktické třídě

9.2 Rozbor nahrávky s učitelkami českého jazyka na 1. stupni ZŠ a ZŠS

Cíl:

- zjistit aktuální stav nářečí mluvy žáků mladšího školního věku ve škole

Každé kulturní bohatství by mělo být zachováno pro další pokolení. Nářečí mezi ně určitě patří. Zajímá mě, do jaké míry se nářečí vytrácí u mladé generace a jak se promítá do mluvy v české škole.

Učitelkám byly položeny tyto otázky:

1. Jak dlouho vyučujete český jazyk?

U₁, U₂, U₃ a U₄: Všechny tázané učitelky učí český jazyk více než 15 let. Je to dost dlouhá praxe k získání přehledu o používání mluvy ve škole.

2. Zkuste popsat mluvu žáků ve třídě, ve které nyní vyučujete?

U₁ – Vzhledem k tomu, že už dlouhodobě vyučují zejména v první a druhé třídě na 1. stupni ZŠ se často setkávám s žáky, kteří nastupují do 1. třídy s velmi špatnou

výslovnosti. Jedná se asi o polovinu žáků. Nejčastěji neumí vyslovit několik hlásek, obvyklým problémem bývá l, r, ř a sykavky.

Ve třídě 1. B kde U₁ vyučuje, byla pořízena vstupní nahrávka. Rozborem se zabýváme v další kapitole.

U₂, U₃, – Učitelky se ve většině shodovaly v názoru, že žáci mají malou slovní zásobu, která pramení z toho, že málo čtou a že se s nimi doma málo mluví. Ba naopak často o přestávkách zaslechnou řeč, která se používá v počítačovém světě. Občas zaslechneme nespisovné slovíčko nebo nějaký nářeční výraz.

U₄ Učitelka, která učí ve speciální třídě, slychává romský jazyk. Romové mají ke svému mateřskému jazyku velmi silný citový vztah a tak i přesto, že se učitel snaží o používání spisovného jazyka českého ve vyučování a ve škole používají svou romskou řeč. Setkala jsem se s argumentem, že Romská řeč je nejsladší – Romaňi čhib jekhguleder.

3. Jaký je podle vás vztah spisovného jazyka českého v českých školách vzhledem k nespisovné mluvě žáků mladšího školního věku?

U₁, U₂, U₃ a U₄: Všechny učitelky se shodly v názoru, že by měl být v českých školách dodržován spisovný jazyk. Zaujala mne odpověď učitelky U₄: „Nemyslím si, že by vyučování spisovné češtiny bylo pro děti traumatizující. Mne také ve škole vždy učili spisovnou formu jazyka, sice jsme se samozřejmě zmiňovali i o obecné češtině a nářečích, ale nikdy se mi nezdálo nepřirozené se učit něco, co by mělo být všude stejné.“

9.3 Rozbor vstupní nahrávky žáků 1. B

Přestože je nářečí u nejmladší generace na ústupu, setkává se dítě s obecnou češtinou, s místním nářečím, které si dítě přináší z domova, s mluvou jiných žáků a hlavně se spisovným jazykem až při vstupu do základní povinné školní docházky. Zde se žáci začínají učit naslouchat a intenzivně používat spisovný jazyk. V tomto období je velmi důležité ze strany učitelky dodržovat spisovný jazyk a vést děti k tomu, aby přirozenou cestou používaly spisovný jazyk v co nejširším měřítku.

V třídě **1. B** jsem pořídila vstupní nahrávku, abych se seznámila s mluvou nejmladších žáků ZŠ. Poslechla si vyjadřování učitelky a žáků, tón hlasu učitelky a počet slov vyřčených učitelkou a žákem. Soustředila jsem se na to, jestli lze u tak mladé generace rozeznat nářeční mluvu a vyvodit jasnou hypotézu.

Nahrávku jsem pořídila v říjnu 2014. Oslovila jsem paní učitelku a domluvila jsem se na realizaci výzkumu. Nahrávka byla pořízena v pondělí první vyučovací hodinu, kdy si děti s paní učitelkou vykládají víkendové zážitky.

9.3.1 Shrnutí

Záznam z hodiny byl do značné míry nekvalitní. Potvrdil se mi předpoklad, že u žáků mladšího školního věku bude převažovat mluvený projev učitelky a projevy žáků budou mít odlišnosti od spisovné češtiny. Dále se mi potvrdilo, že odpověď U_1 na druhou otázku strukturovaného rozhovoru se zakládá na pravdě a skutečně u poloviny dětí jsem se setkala se špatnou výslovností. Dospěla jsem k názoru, že musím výzkum rozšířit o kvantitativní výzkum.

9.4 Základní údaje o respondentech kvantitativního výzkumu

Výzkumu se zúčastnilo 5 tříd 1. stupně ZŠ a ZŠS. Respondenti byli vybráni podle věkového období vzdělávání na 1. stupni.

Tabulka 1: Žáci ZŠ Odry se speciální třídou, Pohořská 8, okres Nový Jičín

<u>Vzorek č. 1:</u>			
Označení třídy	Třída	Počet žáků	Označení respondentů
a	3. třída	18 žáků	A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,M,N,O,P,S
b	5. třída	15 žáků	A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,M,N
c	Speciální třída	8 žáků	A,B,C,D,E,F,G,H

Tabulka 2: Žáci ZŠ Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava

<u>Vzorek č. 2:</u>			
Označení třídy	Třída	Počet žáků	Označení respondentů
a	5. třída	10 žáků	A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,M,N

Tabulka 3: Žáci ZŠ Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín

<u>Vzorek č. 3:</u>			
Označení třídy	Třída	Počet žáků	Označení respondentů
a	5. třída	10 žáků	A,B,C,D,E,F,G,H,I,J

9.5 Popis zpracování výzkumného materiálu

Dotazník se skládá z 10 výrazů aktivní znalosti nářečí slovní zásoby zkoumané oblasti. Při vyhodnocování výsledků jsme odpovědi zaznamenali přehledně v tabulkách postupně podle čísla vzorku u každé otázky zvlášť. Vzorky byly rozděleny podle školy a třídy. Respondenti jsou v tabulkách rozlišeni pomoci písmen (viz předchozí tabulka). Získané Odpovědi jsou doplněny spisovným výrazem (v souladu se SSJČ) a předpokládanou podobou zachycenou *Českým jazykovým atlasem*. Některé slova jsou doplněna spisovným výrazem (v souladu podle SSČ) Odpovědi jsou zapsány zjednodušeným fonetickým přepisem (dle pravidel formulovaných v *Českých nářečních textech*³⁸). 10 otázka bude zpracována v poslední kapitole. Získaný materiál jsme dále zpracovali procentuálně a do grafů, které nám zachycují všechny odpovědi a v poslední kapitole nám, pomůžou dát odpověď na druhou hypotézu.

³⁸ LAMPRECHT, A. a kol.: *České nářeční texty*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1976.

9.6 Rozbor poznatků zachycených výzkumem

9.6.1 Analýza: Žáci Základní školy Odry, Pohořská 8, okres Nový Jičín

Otázka č. 1: Víte, co znamená výraz *fčil*? Předpokládaná odpověď: nyní, teď, hned

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	nyní, teď, hned
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	<i>ted'</i>
C	---
D	---
E	---
F	<i>nyní</i>
G	---
H	---
I	<i>ted'</i>
J	---
K	---
L	<i>hned</i>
M	---
N	---
O	<i>ted'</i>
P	---
R	---
S	---

Jedno z velmi používaných a velmi známých výrazů na Spálovsku. Ve spisovné češtině znamená *nyní, teď, hned*.

❖ Význam výrazu ve zkoumané lokalitě zná méně jak polovina respondentů.

Otázka č. 2: Víte, co znamená výraz *škrbáky*? Předpokládaná odpověď: staré boty

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	staré boty
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>boty</i>
B	---
C	<i>boty</i>
D	<i>cukle</i>
E	<i>boty</i>
F	---
G	<i>staré boty</i>
H	<i>boty</i>
I	---
J	---
K	<i>boty</i>
L	<i>staré boty</i>
M	---
N	<i>boty</i>
O	---
P	---
R	---
S	---

Tento výraz znamená *staré boty*, ale uznala jsem i vysvětlení významu v podobě *boty*.

❖ Význam výrazu je ve zkoumané lokalitě u poloviny respondentů známý.

Otázka č. 3: Víte, co znamená výraz *hučka*? Předpokládaná odpověď: čepice.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	čepice, čapka
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>Čepka</i>
B	<i>Klobouk</i>
C	<i>Klobouk</i>
D	<i>Klobouk</i>
E	<i>Čepka</i>
F	<i>Klobouk</i>
G	<i>Čepice</i>
H	<i>Čepice</i>
I	<i>Čepka</i>
J	<i>Klobouk</i>
K	<i>Klobouk</i>
L	<i>Klobouk</i>
M	<i>Čepka</i>
N	<i>Klobouk</i>
O	<i>Čepice</i>
P	<i>Čepice</i>
R	<i>Čepice</i>
S	<i>Čepice</i>

Čepice nese význam „měkká pokrývka hlavy bez střechy“. Stejně vykládaný význam má také výraz *čapka*. SSČ zachycuje faktický rozdíl mezi předměty čepice a čapka – čepice může být doplněna štítkem, kdežto čapka je bez štítku.³⁹

❖ Všichni dotázaní význam výrazu *hučka* znají.

³⁹ *Slovník spisovného jazyka českého. Díl I A-M*. 1. vyd. Editor Bohuslav Havránek. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1964, s.46–47.

Otázka č. 4: Víte, co znamená výraz *šrajtofla*? Předpokládaná odpověď: peněženka.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	peněženka
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>peněženka</i>
B	<i>peněženka</i>
C	<i>peněženka</i>
D	<i>peněženka</i>
E	<i>peněženka</i>
F	<i>peněženka</i>
G	<i>peněženka</i>
H	<i>peněženka</i>
I	<i>peněženka</i>
J	<i>peněženka</i>
K	<i>peněženka</i>
L	<i>peněženka</i>
M	<i>peněženka</i>
N	<i>peněženka</i>
O	<i>peněženka</i>
P	<i>peněženka</i>
R	<i>peněženka</i>
S	<i>peněženka</i>

Zajímalo nás, zda skupina respondentů zná výraz *šrajtofla* ‚peněženka‘.

SSJČ uvádí výraz *šrajtofle* s významem ‚náprsní taška, peněženka‘, který hodnotí jako zastaralé expresivní pojmenování obecné češtiny.⁴⁰

❖ Význam výrazu je ve zkoumané oblasti známý; stoprocentní znalost významu přičítáme obecně českému příznaku slova.

⁴⁰ *Slovník spisovného jazyka českého. Díl III R-U*. 1. vyd. Editor Bohuslav Havránek. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1964, s.722.

Otázka č. 5: Víte, co znamená výraz *šnuptychla*? Předpokládaná odpověď: kapesník.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	kapesník
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>kapesník</i>
B	<i>kapesník</i>
C	---
D	<i>kapesník</i>
E	<i>kapesník</i>
F	<i>kapesník</i>
G	---
H	<i>kapesník</i>
I	<i>kapesník</i>
J	---
K	---
L	<i>kapesník</i>
M	<i>kapesník</i>
N	---
O	---
P	<i>kapesník</i>
R	<i>kapesník</i>
S	<i>kapesník</i>

Slovo *šnuptychla* je také přejato z němčiny, znamená *kapesník*. 9 žáků 5. ročníku výraz *šnuptychla* „kapesník“ zná.

❖ Význam výrazu je ve zkoumané lokalitě u poloviny respondentu známý.

Otázka č. 6 Víte, co znamená výraz *puketa*? Předpokládaná odpověď: kytice.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	kytice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>kytice</i>
B	<i>kytice</i>
C	<i>kytice</i>
D	<i>kytice</i>
E	<i>kfjeřina</i>
F	<i>kytice</i>
G	<i>kfjeřina, vazana kfjeřina</i>
H	<i>kytice</i>
I	<i>kytice</i>
J	<i>kytice</i>
K	<i>kfjeřina</i>
L	<i>kytice</i>
M	<i>kytice</i>
N	<i>kytice</i>
O	<i>kfjeřina</i>
P	<i>kytice e</i>
R	<i>kytice</i>

Sledovali jsme výraz *puketa* s významem „kytice“.

Výsledky našeho výzkumu ukazují, že většina respondentů uvedla očekávané výrazy: třináctkrát zazněla náležitá odpověď *kytice*. Čtyři informátoři uvedli výraz *kfjeřina* (tj. „rostlina s pěknými květy nebo ozdobnými listy“, tedy jedná se o přibližný význam).

❖ Sledovaný výraz ve správném významu je ve zkoumané oblasti stále známý.

Otázka č. 7: Víte, co znamená výraz *firhanek*? Předpokládaná odpověď: záclona.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	záclona
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>záclona</i>
B	<i>záclony</i>
C	<i>záclonka</i>
D	<i>záclona</i>
E	<i>záclona</i>
F	<i>záclona</i>
G	<i>záclona</i>
H	<i>záclona</i>
I	<i>záclona</i>
J	<i>záclony</i>
K	<i>záclonka</i>
L	<i>záclona</i>
M	<i>záclona</i>
N	<i>záclona</i>
O	<i>záclona</i>
P	<i>záclona</i>
R	<i>záclona</i>

Zabývali jsme se pojmenováním *firhanek*, jež nese význam „záclona“.

SSJČ dokládá zastaralé oblastní varianty *firhaněk*, *firhaňk*, *firhank* označující záclonu.⁴¹

❖ Výsledky výzkumu potvrzují, že význam slova je ve sledované oblasti stále známý.

⁴¹ *Slovník spisovného jazyka českého*. 1. vyd. Editor Bohuslav Havránek. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 500.

Otázka č. 8: Víte, co znamená výraz *cukle*? Předpokládaná odpověď: pantofle

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	lehká domácí obuv
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>pantofle</i>
B	<i>pantofle</i>
C	<i>pantofle</i>
D	<i>pantofle</i>
E	<i>pantofle</i>
F	<i>pantofle</i>
G	<i>pantofle</i>
H	<i>pantofle</i>
I	<i>pantofle</i>
J	<i>pantofle</i>
K	<i>pantofle</i>
L	<i>pantofle</i>
M	<i>pantofle</i>
N	<i>pantofle</i>
O	<i>pantofle</i>
P	<i>pantofle</i>
R	<i>pantofle</i>
S	<i>pantofle</i>

Tento výraz je pro respondenty velmi známý a také nejužívanější. Pozn. Většina respondentů v době výzkumu používala výraz *cukle*.

❖ Všichni dotázaní význam výrazu *cukle* znají.

Otázka č. 9: Víte, co znamená výraz *máčat'*? Předpokládaná odpověď: mást někoho

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 a
Spisovný výraz	mást někoho
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	---
E	<i>močit</i>
F	---
G	---
H	<i>plést někoho</i>
I	---
J	---
K	<i>namáčet</i>
L	---
M	<i>mluvit hlouposti</i>
N	---
O	---
P	---
R	<i>mást někoho</i>
S	---

Slovo má dva významy – dle slovníkové části publikace Nářečí Spálovska 1. *močit např. prádlo*, 2. *mást někoho*. U tohoto výrazu jsme pozorovali různé chápání významu podle generace. Kde je u žáků starší generace, tak význam slova znají.

❖ Většina respondentů význam výrazu *máčat'* nezná.

Otázka č. 1: Víte, co znamená výraz *fčil*, Předpokládaná odpověď: nyní, teď, hned

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>nyní</i>
B	---
C	---
D	---
E	<i>teď</i>
F	---
G	---
H	---
I	---
J	---
K	<i>nyní</i>
L	---
M	---
N	---
O	---

❖ Většina respondentů význam výrazu *fčil* nezná.

Otázka č. 2 Víte, co znamená výraz *škrbáky*? Předpokládaná odpověď: boty.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	staré boty
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>boty</i>
B	---
C	<i>boty</i>
D	<i>boty</i>
E	---
F	<i>boty</i>
G	---
H	<i>boty</i>
I	---
J	<i>boty</i>
K	---
L	<i>boty</i>
M	---
N	---
O	<i>boty</i>

❖ Význam výrazu *škrbáky* zná víc jak polovina respondentů.

Otázka č. 3 Víte, co znamená výraz *hučka*? Předpokládaná odpověď: čepice, čapka.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	čepice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>čapka</i>
B	---
C	<i>čepice</i>
D	---
E	<i>čepice</i>
F	<i>čapka</i>
G	---
H	<i>čepice</i>
I	---
J	<i>čapka</i>
K	<i>čapka</i>
L	---
M	<i>čepice</i>
N	---
O	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *hučka* zná.

Otázka č. 4 Víte, co znamená výraz *šrajtofla*? Předpokládaná odpověď: peněženka.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	peněženka
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>peněženka</i>
B	---
C	<i>peněženka</i>
D	<i>peněženka</i>
E	---
F	<i>peněženka</i>
G	---
H	<i>peněženka</i>
I	---
J	<i>peněženka</i>
K	---
L	<i>peněženka</i>
M	---
N	<i>peněženka</i>
O	<i>peněženka</i>

❖ Polovina respondentů význam výrazu *hučka* zná.

Otázka č. 5 Víte, co znamená výraz *šnuptychla*? Předpokládaná odpověď: kapesník.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	kapesník
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	kapesník
C	---
D	---
E	kapesník
F	---
G	---
H	kapesník
I	kapesník
J	---
K	---
L	kapesník
M	kapesník
N	kapesník
O	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *hučka* zná.

Otázka č. 6 Víte, co znamená výraz *puketa*? Předpokládaná odpověď: kytice.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	kytice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>kytka</i>
B	<i>kytice</i>
C	---
D	<i>kytice</i>
E	---
F	---
G	<i>kytice</i>
H	
I	<i>kytice</i>
J	---
K	---
L	<i>kytice</i>
M	---
N	<i>kytice</i>
O	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *puketa* zná.

Otázka č. 7 Víte, co znamená výraz *fithasněk*? Předpokládaná odpověď: záclona

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	záclona
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	<i>záclona</i>
C	---
D	<i>závěs</i>
E	---
F	<i>záclona</i>
G	---
H	---
I	---
J	<i>záclona</i>
K	---
L	---
M	<i>záclona</i>
N	---
O	---

❖ Více než polovina respondentů význam výrazu *firhaněk* nezná.

Otázka č. 8 Víte, co znamená výraz *cukle*? Předpokládaná odpověď: pantofle

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	lehká domácí obuv.
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>pantofle</i>
B	<i>papuče</i>
C	---
D	<i>pantofle</i>
E	---
F	<i>bačkory</i>
G	<i>pantofle</i>
H	<i>pantofle</i>
I	---
J	<i>pantofle</i>
K	<i>pantofle</i>
L	---
M	<i>pantofle</i>
N	---
O	<i>pantofle</i>

❖ Většina respondentů význam výrazu *cukle* zná.

Otázka č. 9 Víte, co znamená výraz *máčet*? Předpokládaná odpověď: mást někoho

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 b
Spisovný výraz	mást někoho
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>močit</i>
B	---
C	---
D	<i>namáčet</i>
E	---
F	<i>namáčet</i>
G	---
H	<i>poplést</i>
I	---
J	<i>namáčet</i>
K	---
L	---
M	<i>namáčet</i>
N	---
O	---

❖ Respondenti význam výrazu *máčet* převážně neznají

Otázka č. 1: Víte, co znamená výraz *fčil*? Předpokládaná odpověď: nyní, teď, hned

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	nyní, teď, hned
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	<i>teď</i>
E	---
F	<i>hned</i>
G	---
H	---

❖ Většina respondentů význam výrazu *fčil* nezná.

Otázka č. 2 Víte, co znamená výraz *škrbáky*? Předpokládaná odpověď: boty.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	staré boty
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	<i>boty</i>
C	---
D	<i>papuce</i>
E	---
F	<i>pantofle</i>
G	---
H	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *škrbáky* nezná.

Otázka č. 3 Víte, co znamená výraz *hučka*? Předpokládaná odpověď: čepice, čapka

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	čepice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	---
E	---
F	---
G	---
H	---

❖ Respondenti význam výrazu *hučka* neznají.

Otázka č. 4 Víte, co znamená výraz *šrajtofla*? Předpokládaná odpověď: peněženka.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	peněženka
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>peněženka</i>
B	--
C	---
D	<i>peněženka</i>
E	---
F	---
G	<i>peněženka</i>
H	---

❖ Význam výrazu *šrajtofla* znají pouze 3 respondenti.

Otázka č. 5 Víte, co znamená výraz *šnuptychla*? Předpokládaná odpověď: kapesník.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	kapesník
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	---
E	---
F	---
G	---
H	---

❖ Význam slova *šnuptychla* nezná žádný respondent.

Otázka č. 6 Víte, co znamená výraz *puketa*? Předpokládaná odpověď: kytice, kytká

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	kytice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	<i>kytka</i>
D	---
E	---
F	<i>kytice</i>
G	---
H	---

❖ Dva respondenti znají význam výrazu *puketa*.

Otázka č. 7 Víte, co znamená výraz *firhaněk*? Předpokládaná odpověď: záclona.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	záclona
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	<i>závěs</i>
D	---
E	---
F	---
G	---
H	---

❖ Význam výrazu *firhanek* vysvětlil pouze jeden respondent. 1 respondent výraz *firhaněk* vysvětlil jako *závěs*.

Otázka č. 8 Víte, co znamená výraz *cukle*? Předpokládaná odpověď: pantofle.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	lehká domácí obuv
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>papuče</i>
B	<i>pantofle</i>
C	---
D	<i>papuče</i>
E	<i>pantofle</i>
F	<i>papuče</i>
G	---
H	---

❖ Význam výrazu *cukle* zná polovina respondentů.

Otázka č. 9 Víte, co znamená výraz *máčet*? Předpokládaná odpověď: mást někoho.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 1 c
Spisovný výraz	mást někoho
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	<i>močit</i>
D	---
E	---
F	---
G	<i>močit</i>
H	---

❖ Význam výrazu *máčet* nezná žádný z respondentů.

9.6.2 Analýza: Žáci ZŠ Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava

Otázka č. 1: Víte, co znamená výraz *fčil*? Předpokládaná odpověď: nyní, právě, teď

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	---
E	<i>nyní</i>
F	---
G	---
H	---
I	---

J	---
----------	-----

❖ Význam výrazu *fčil znal pouze jeden* respondent.

Otázka č. 2 Víte, co znamená výraz *škrbáky*? Předpokládaná odpověď: boty

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	staré boty
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>boty</i>
B	<i>boty</i>
C	<i>boty</i>
D	<i>boty</i>
E	---
F	<i>boty</i>
G	---
H	<i>boty</i>
I	<i>boty</i>
J	---

❖ Většina respondentů zná význam výrazu *škrbáky*.

Otázka č. 3 Víte, co znamená výraz *hučka*? Předpokládaná odpověď: čepice, čapka

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	čepice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	<i>čapka</i>
C	---
D	---
E	<i>čepice</i>

F	---
G	---
H	<i>čapka</i>
I	---
J	---

❖ Tři respondenti rozumí význam výrazu *hučka*.

Otázka č. 4 Víte, co znamená výraz *šrajtofla*? Předpokládaná odpověď: peněženka

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	peněženka
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>peněženka</i>
B	---
C	<i>peněženka</i>
D	---
E	<i>peněženka</i>
F	---
G	<i>peněženka</i>
H	---
I	<i>peněženka</i>
J	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *šrajtofla* zná.

Otázka č. 5 Víte, co znamená výraz *šnuptychla*? Předpokládaná odpověď: kapesník

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	kapesník
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---

C	<i>kapesník</i>
D	---
E	---
F	---
G	---
H	---
I	<i>kapesník</i>
J	---

❖ Význam výrazu *šnuptychla* znají dva respondenti.

Otázka č. 6 Víte, co znamená výraz *puketa*? Předpokládaná odpověď: kytice

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	kytice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	<i>kytka</i>
D	---
E	---
F	---
G	---
H	<i>kytka</i>
I	---
J	---

❖ Význam výrazu *puketa* znají dva respondenti.

Otázka č. 7 Víte, co znamená výraz *firhaněk*? Předpokládaná odpověď: záclona

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	záclona

Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>závěs</i>
B	---
C	---
D	<i>plenta</i>
E	---
F	---
G	---
H	<i>záclona</i>
I	---
J	---

❖ Význam výrazu *firháněk* vysvětlil pouze jeden z respondentů.

Otázka č. 8 Víte, co znamená výraz *cukle*? Předpokládaná odpověď: pantofle

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	lehká domácí obuv
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>bačkory</i>
B	<i>pantofle</i>
C	---
D	<i>papuče</i>
E	<i>pantofle</i>
F	<i>pantofle</i>
G	---
H	<i>bačkory</i>
I	---
J	<i>papuče</i>

❖ Většina respondentů význam výrazu *cukle* zná.

Otázka č. 9 Víte, co znamená výraz *mácat'*? Předpokládaná odpověď: mást někoho.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	mást někoho
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>močit</i>
B	---
C	<i>močit</i>
D	<i>močit</i>
E	<i>namáčet</i>
F	<i>močit</i>
G	---
H	<i>močit</i>
I	---
J	---

❖ Respondenti význam výrazu *mácat'* nezná.

9.6.3 Analýza: Žáci ZŠ Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín

Otázka č. 1 Víte, co znamená výraz *fčil*? Předpokládaná odpověď: nyní, teď, hned.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	nyní, teď, hned
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>nyní</i>
B	<i>nyní</i>
C	---
D	<i>hned</i>
E	<i>ted'</i>
F	<i>hned</i>
G	<i>ted'</i>

H	---
I	<i>nyní</i>
J	<i>hned</i>

❖ Polovina respondentů význam výrazu *fčil* zná.

Otázka č. 2 Víte, co znamená výraz *škrbáky*? Předpokládaná odpověď: boty

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	staré boty
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>boty</i>
B	---
C	<i>boty</i>
D	<i>boty</i>
E	<i>boty</i>
F	<i>boty</i>
G	---
H	---
I	<i>boty</i>
J	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *hučka* zná

Otázka č. 3 Víte, co znamená výraz *hučka*? Předpokládaná odpověď: čepice, čapka.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	čepice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>čepice</i>
B	<i>čepice</i>
C	---
D	<i>čapka</i>

E	---
F	<i>čepice</i>
G	<i>čapka</i>
H	<i>čapka</i>
I	---
J	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *hučka* zná.

Otázka č. 4 Víte, co znamená výraz *šrajtofla*? Předpokládaná odpověď: peněženka

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	peněženka
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	<i>peněženka</i>
C	---
D	<i>peněženka</i>
E	<i>peněženka</i>
F	---
G	---
H	<i>peněženka</i>
I	---
J	<i>peněženka</i>

❖ Polovina respondentů význam výrazu *peněženka* zná.

Otázka č. 5 Víte, co znamená výraz *šnuptychla*? Předpokládaná odpověď: kapesník

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	kapesník
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---

B	---
C	<i>kapesník</i>
D	---
E	---
F	<i>kapesník</i>
G	---
H	<i>kapesník</i>
I	---
J	<i>kapesník</i>

❖ Význam výrazu *šnuptychla* zná polovina respondentů.

Otázka č. 6 Víte, co znamená výraz *puketa* Předpokládaná odpověď: kytice, kytka

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	kytice
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	<i>kytka</i>
E	---
F	---
G	---
H	---
I	---
J	<i>kytka</i>

❖ Polovina respondentů význam výrazu *puketa* nezná.

Otázka č. 7 Víte, co znamená výraz *firhanek*? Předpokládaná odpověď: záclona.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 2
Spisovný výraz	záclona
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	<i>záclona</i>
C	---
D	---
E	---
F	<i>záclona</i>
G	---
H	<i>záclona</i>
I	---
J	---

❖ Významu výrazu *firhanek* rozumí tři respondenti.

Otázka č. 8 Víte, co znamená výraz *cukle*? Předpokládaná odpověď: pantofle.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	lehká domácí obuv
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	<i>pantofle</i>
B	---
C	<i>pantofle</i>
D	---
E	<i>pantofle</i>
F	---
G	<i>pantofle</i>
H	<i>pantofle</i>

I	<i>pantofle</i>
J	---

❖ Polovina respondentů význam výrazu *cukle* zná.

Otázka č. 9 Víte, co znamená výraz *mácat'*? Předpokládaná odpověď: mást někoho.

Předpokládaný výraz pro danou oblast podle ČJA	Vzorek č. 3
Spisovný výraz	mást někoho
Respondenti	Odpovědi respondentů
A	---
B	---
C	---
D	---
E	---
F	---
G	---
H	---
I	---
J	---

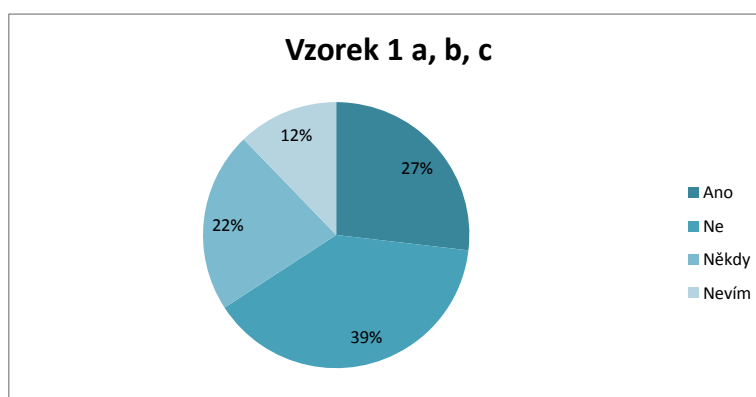
❖ Významu výrazu *mácat'* nerozumí žádný respondent.

9.6.4 Analýza otázky č. 10 v dotazníku

H₁ Zakroužkuj: Používáš některé z výše uvedených slov ve škole?

Na otázku, zda používáš některé z výše uvedených slov ve škole, odpovědělo 27 % respondentů ano, 39 % odpovědělo ne, 22 % odpovědělo někdy a 12 % odpovědělo nevím.

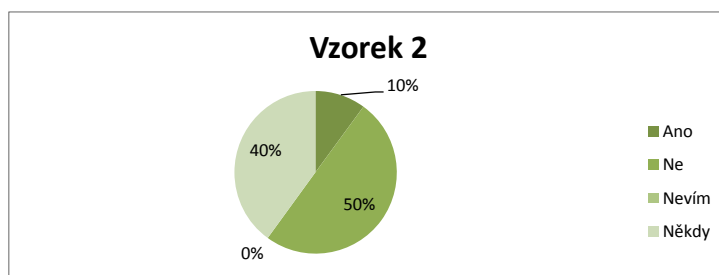
Graf č. 1: Žáci ZŠ Odry se speciální třídou, Pohorská 8, okres Nový Jičín

Shrnutí: Uvedená hypotéza byla výsledky výzkumu potvrzena. Žáci ze zkoumané oblasti ve škole nepoužívají dialekt.

Na otázku, zda používáš některé z výše uvedených slov ve škole, odpovědělo 10 % respondentů ano, 50 % odpovědělo ne, 0 % odpovědělo někdy a 40 % odpovědělo nevím.

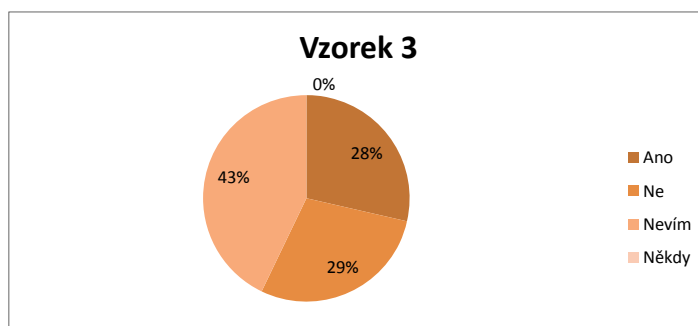
Graf č. 2: Žáci ZŠ Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava

Shrnutí: Uvedená hypotéza byla výsledky výzkumu potvrzena. Žáci ze zkoumané oblasti ve škole nepoužívají dialekt. Respondenti ze vzorku č. 2 jsou žáci se sociálním znevýhodněním.

Na otázku, zda používáš některé z výše uvedených slov ve škole, odpovědělo 28 % respondentů ano, 29 % odpovědělo ne, 43 % odpovědělo někdy a 0 % odpovědělo nevím.

Graf č. 3: Základní škola Valašské Meziříčí, Vyhlička 380, okres Vsetín

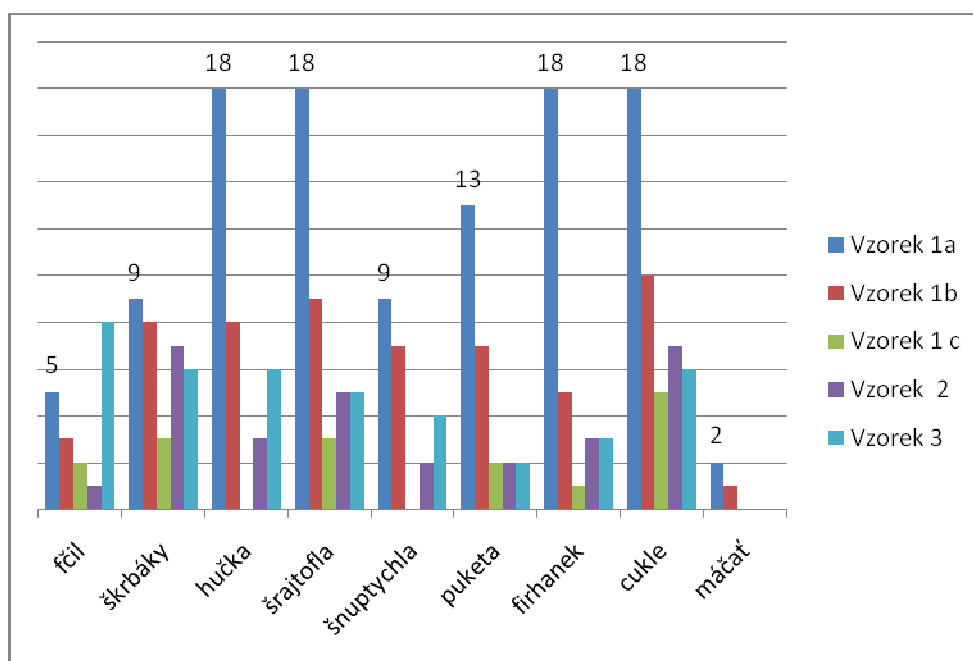
Shrnutí: Uvedená hypotéza byla výsledky výzkumu potvrzena. Žáci ze zkoumané oblasti ve škole nepoužívají dialekt. Respondenti ze vzorku č. 3 jsou žáci, kteří nepatří do zkoumané oblasti.

9.7 Shrnutí rozboru poznatků zachycených výzkumem

H₂ Předpokládáme, že u více než poloviny slov budou žáci znát jeho význam.

Všech 61 respondentů vyplnilo dotazník. V dotazníku bylo 9 otázek. Vyplněný dotazník nám poskytl odpověď na aktuální znalost významu slov.

Graf č. 4: Výsledky dotazníkového výzkumu

Shrnutí: Uvedená hypotéza byla výsledky výzkumu potvrzena. Respondenti u více než poloviny znali význam slova. Je samozřejmostí, že s vývojem společnosti nářeční mluva mizí, zejména však u nejmladší generace. Výrazy, které jsme použili, zná a užívá střední generace, do které patří hlavně rodiče žáků. U respondentů, kteří dojíždějí ze spádových obcí, je znalost těchto slov aktivní. Pramení to z poznatku, že se na vesnici ještě ve větší míře užívá nářečí. Jsou to zejména slova hučka, šrajtofla, puketa, firhaňek a cukle. U žáků, kteří dojíždějí ze Spálova je dialekt používán nejčastěji.

9.8 Shrnutí výzkumu

H₃ Diplomová práce podává odpověď na otázku, do jaké míry lze zakládat školní vyučování na 1. st. ZŠ a ZŠS na nářečí v současnosti.

V dnešní době se v komunikačních prostředcích setkáváme s hovorovou češtinou. Pokud uslyšíme jedno slůvko, tak se nám zdá nepravděpodobné, že bychom jej začali užívat. Avšak slyšíme-li ho víckrát, postupně začne pronikat do naší slovní zásoby a my jej nevědomky začneme užívat. V důsledku toho dochází k propojení spisovné češtiny s obecnou češtinou. Například v komunikačních prostředcích výraz „bysme“ již není žádnou výjimkou a mnohé lidi ani nenapadne, že je nespisovný.

Celé mé uvažování bych shrnula do několika posledních vět. První stupeň základní školy je velmi důležitý pro utvrzení spisovného jazyka u dětí. Proto je velký důraz kladen na samotné učitele a používání spisovných výrazů. Na druhém stupni základní školy se žáci v hodinách českého jazyka obecně seznamují s nářečími, historií, jejich druhy a výskytem. Avšak i přes velkou snahu učitelů se stále setkáváme s vnějšími vlivy, které ať už z historického či snad tradičního hlediska narušují užívání spisovné češtiny. Spisovná a nespisovná forma českého jazyka byla na našem území vždy a kráčely spolu v ruku v ruce po celá staletí.

ZÁVĚR

Diplomová práce nesoucí název *Využití nářečí na Moravě a ve Slezsku při překonávání komunikačních bariér na 1. stupni ZŠ a ZŠS* byla rozpracována na dvě hlavní části a to teoretickou a praktickou.

Teoretická část byla rozdělena na pět kapitol. V první kapitole jsme se věnovali národnímu jazyku a jeho útvarům. Druhá kapitola, která je nejobsáhlejší, pojednává o dialektologii. Součástí byl pohled na rozsáhlou problematiku definování dialektologie. Dále jsme se věnovali dialektu českého jazyka a členění nářečních skupin, na které jsme se zaměřili v užším smyslu.

Ve třetí kapitole byla blíže charakterizována zkoumaná oblast, která se ze širšího pohledu rozděluje na lokalitu Oderské vrchy. S touto oblastí jsme se konkrétněji seznámili prostřednictvím odborného článku, který vyšel ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín. Dále je charakterizován Městys Spálov a obec Odry.

Další částí práce bylo rozebrat individuální slovní zásobu žáků nářečního charakteru. Definovány byly pojmy slovní zásoba, slovo a vrstvy slovní zásoby.

V závěrečné kapitole teoretické části byla objasněna problematika překonávání komunikačních bariér na 1. stupni ZŠ a ZŠS. Definována byla řečová a jazyková komunikace. Seznámili jsme se s pojmem biolingvistické komunikační bariéry.

Praktická část začíná šestou kapitolou, ve které je popsán kvalitativní a kvantitativní výzkum, který byl rozdělen do tří fází. Kvalitativní výzkum pak byl zaměřen na rozhovory, které byly nahrány s učitelkami českého jazyka na 1. stupni ZŠ a ZŠS a dále se žáky první třídy.

Sedmá kapitola je pak věnována problematice samotného výzkumu. Jeho součástí byly cíle výzkumu a stanovené hypotézy, které vznikly na základě kvalitativního výzkumu.

V další části práce jsme byli obeznámeni s prostředím zkoumaných žáků na základní škole v Odrách, kde probíhal hlavní podrobný výzkum. Pro porovnání nářečí ve zkoumané lokalitě, bylo představeno prostředí ze Základní školy ve Vítkově a Valašském Meziříčí, kde byl proveden výzkum prostřednictvím dotazníku.

Poslední kapitola pak důkladně rozebírá analýzu získaného materiálu z kvalitativního výzkumu, a to prostřednictvím nahrávek hovorů s učitelkami a žáky prvního stupně ZŠ a ZŠS v dané lokalitě. V závěru analýzy diplomové práce nám byla podána odpověď na to, jak se promítá nářečí současných žáků na základní škole do vyučování na české škole.

Na základě výzkumu jsme zjistili, že nářečí má značný vliv na spisovnou češtinu vyučovanou v základních školách. Ačkoli jsou učitelé nabádáni ke striktnímu používání spisovného jazyka, samotná praxe již tak striktní není. Jsou ovlivňováni nejen komunikačními prostředky, ale také historickým a tradičním vývojem v dané oblasti. Zejména pak děti vychovávané na vesnicích jsou značně ovlivněny hlavně rodinným zázemím, které je ve většině případů dobrým podhoubím pro užívání nářečí a nespisovného jazyka. Děti jsou již na prvním stupni základní školy vedeny k užívání spisovného jazyka, jak v mluvě, tak i v písemném projevu. I přes velkou snahu učitelů se však stále setkáváme s propojováním spisovného a nespisovného jazyka.

Výzkum měl dvě složky. Skládal se z hovorů s učiteli a žáky prvního stupně ZŠ a ZŠS a dotazníků. Nahrávky byly součástí kvalitativního výzkumu. Vzhledem k nedostačujícímu počtu nahrávek nelze na jejich základě stanovit přesnou hypotézu. Proto jsem výzkum rozšířila o kvantitativní část. I přesto však lze z nahrávky usoudit, že děti přicházející z rodinného prostředí mají problémy s užíváním spisovného jazyka. Dalším důležitým aspektem je pak často se vyskytující vada řeči, která je nejvíce patrná u žáků první třídy.

Data ke kvantitativnímu výzkumu pak byla získána pomocí dotazníků, které měly ověřit schopnost či znalost nářečí a nespisovných slov. Data z dotazníků byla zpracována do přehledných tabulek. Veškerá získaná data byla následně vyhodnocena a dána do grafů. Díky tomuto jsme zjistili, že až polovina žáků dialektu nevyužívá a víc než polovina dotázaných znala význam slova, avšak při výuce, kde je dbáno na spisovnou složku jazyka, jej nevyužívají.

Základem vzdělávacího procesu na 1. stupni ZŠ a ZŠS je předmět jazyk a jazyková komunikace. Tato edukační oblast je rozdělena na tři části a to komunikační a slohovou, jazykovou výchovu a na literární výchovu. Z čehož vyplývá, že ve vyučování na 1. stupni ZŠ a ZŠS nelze používat dialektu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BALHAR, J. a kol.** *Český jazykový atlas I, II, III, IV, V.* Praha: Academia, 2004, 1997, 1999, 2002, 2005.
- BARTOŠ, F.** *Dialektologie Moravská.* Brno: Matice Moravská, 1886.
- BĚLIČ, J.** *Nástin české dialektologie.* Praha: SPN, 1972.
- BĚLIČ, J.** *Přehled nářečí českého jazyka.* (S mapkou). Praha: SPN, 1968.
- BOGOCZOVÁ, I.** *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie.* 1. vyd., Ostrava, 2009.
- BROUČEK, S. a kol.** *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska.* 3 svazek. Brno: Mladá fronta, 2007.
- ČECHOVÁ, Marie.** *Čeština-Řeč a jazyk.* 2. vydání. Praha: ISV, 2000.
- DAVIDOVÁ, D.** *Kapitoly z dialektologie.* Ostrava: Ostravská univerzita, 1992.
- DISMAN, M.** *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha: Karolinum, 2000.
- Encyklopedický slovník češtiny.* Editoři: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana
- FABIÁN, J.** *Slovník nespisovného jazyka valašského.* 3 vyd. Valašské Meziříčí, 2001.
- FILIPEC, J. a kol.:** *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.* 4 vyd. Praha: Academia, 2005.
- GAVORA, P.** *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2010.
- HRBÁČEK, Josef.** *Úvod do studia českého jazyka.* 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- HUBÁČEK, J. a kol.** *Čeština pro učitele.* Opava: Optys, 1996.
- HUBÁČEK, Jaroslav.** *O českých slanzích.* Ostrava: Profil, 1979.
- CHLOUPEK, J.** *Aspekty dialektu.* 1. vyd. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971.
- CHLOUPEK, Jan.** *Stylistika češtiny.* Praha: SPN, 1990.
- Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci.* 5., přeprac. a rozš. vyd. Praha: UJAK, 2013.
- KAMIŠ, K.** *Řečová a jazyková komunikace spisovné češtiny.* Praha: UJAK, 2012
- KAMIŠ, K.** *Český jazyk a počáteční psaní na 1. stupni ZŠ a ZŠS.* Praha: UJAK, 2014

KARLÍK, P. NEKULA, M., s PLESKALOVÁ, J. (etds) *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 90.

LAMPRECHT, A. a kol.: *České nářeční texty*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1976.

PLESKALOVÁ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální komunikaci*. Brno: Paido, 2007.

Slovník spisovného jazyka českého. 1. vyd. Editor Bohuslav Havránek. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1960.

Slovník spisovného jazyka českého. Díl III R-U. 1. vyd. Editor Bohuslav Havránek. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1964.

SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. Praha: SPN, 1989.

ŠINDLEROVÁ, Dagmar. *"Dvakrát výjimeční" - Děti s nadáním a zároveň se specifickými vývojovými poruchami učení nebo poruchami chování*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2013.

ŠUSTEK F. (1980b): *Kančí hory, lidové jméno pro Oderské vrchy*. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, č. 26, Nový Jičín.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000.

Seznam použitých internetových zdrojů

- *Historie*. Město Odry. [online].[cit. 2. 12. 2015]. Dostupné z: <http://www.odry.cz/historie/d-222937/p1=34179>
- *Historicko-vlastenecký spolek v Odrách*. [online].[cit. 2. 02. 2015]. Dostupné z: <http://www.oderske-vrchy.cz/clanek/nase-organizace/vymezene-uzemi/1/>
- **KRČMOVÁ, M.** *Stratifikace současné češtiny*, s. 1. [online]. 2005 [cit. 2. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/lingvistica/art/krcmova/krc-012.pdf>.
- **KULDÁNOVÁ, P.** *Útvary českého národního jazyka*. *Ostravská univerzita v Ostravě* [online]. 2003 [cit. 11. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm>
- *Mapka nářečí českého jazyka*. [online].[cit. 12. 12. 2015]. Dostupné z:http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/kuldanova/mapka_02.htm

- *Základní škola Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín, příspěvková organizace.* [online]. [cit. 2013-09].
Dostupné z: http://www.zsvyhlicka.cz/wordpress/?page_id=10266
- *Základní škola, Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1.* [online]. 2015 [cit. 5. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.vimejaknato.estranky.cz/clanky/o-skole/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Mapka nářečí jazyka českého.....	21
Obrázek 2: Mapa Oderské vrchy	28

Seznam grafů

Graf 1: Žáci ZŠ Odry se speciální třídou, Pohořská 8, okres Nový Jičín	79
Graf 2: Žáci ZŠ Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava.....	80
Graf 3: Základní škola Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín	81
Graf 4: Výsledky dotazníkového výzkumu	82

Seznam tabulek

Tabulka 1: Žáci ZŠ Odry se speciální třídou, Pohořská 8, okres Nový Jičín	44
Tabulka 2: Žáci ZŠ Vítkov, nám. J. Zajíce č. 1, okres Opava	44
Tabulka 3: Žáci ZŠ Valašské Meziříčí, Vyhlídka 380, okres Vsetín	45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B – Strukturovaný rozhovor.....	III

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

DOTAZNÍK

Milí žáci jmenuji se Dagmar Šindlerová a jsem studentkou posledního ročníku Univerzity Jána Amose Komenského v Praze. Abych mohla vykonávat práci učitelky, potřebuji dodělat diplomovou práci a k tomu potřebuji Vaši pomoc. Připravila jsem si pro Vás anonymní dotazník a chtěla bych Vás poprosit o jeho vyplnění. Dotazník si poté vyberu, zpracuji a použiji k dokončení práce. V případě, že nebudete něčemu rozumět, ráda Vám zodpovím na případné dotazy.

Otázka č. 1: Víte, co znamená výraz fčil?

Otázka č. 2: Víte, co znamená výraz škrbáky?

Otázka č. 3: Víte, co znamená výraz hučka?

Otázka č. 4: Víte, co znamená výraz šrajtofla?

Otázka č. 5: Víte, co znamená výraz šnuptychla?

Otázka č. 6: Víte, co znamená výraz puketa?

Otázka č. 7: Víte, co znamená výraz firhanek?

Otázka č. 8: Víte, co znamená výraz cukle?

Otázka č. 9: Víte, co znamená výraz máčat?

H₁ Otázka č. 10: Zakroužkuj: Používáš některé z výše uvedených slov ve škole?

Ano

Ne

Někdy

Nevím

Příloha B – Strukturovaný rozhovor

STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Vážení učitelé jmenuji se Dagmar Šindlerová a jsem studentkou posledního ročníku Univerzity Jána Amose Komenského v Praze. Abych mohla vykonávat práci učitelky, potřebuji dodělat diplomovou práci a k tomu potřebuji Vaši pomoc. Připravila jsem si pro Vás anonymní strukturovaný rozhovor, který s Vámi nahraji na diktafon. Chtěla bych Vás poprosit o jeho poskytnutí. Nahrávky zpracuji a použiji k dokončení práce. V případě, že nebudete něčemu rozumět, ráda Vám zodpovím na případné dotazy.

1. Jak dlouho vyučujete český jazyk?
2. Zkuste popsat mluvu žáků ve třídě, ve které nyní vyučujete?
3. Jaký je podle vás vztah spisovného jazyka českého v českých školách vzhledem k nespisovné mluvě žáků mladšího školního věku?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Dagmar Šindlerová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Využití nářečí na Moravě a ve Slezsku při překonávání komunikačních bariér na 1. ZŠ a ZŠS

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 89⁴²

Celkový počet stran příloh: 2⁴³

Počet titulů českých použitých zdrojů: 29

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.
